

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci
s rodinami**

Diplomová práce

Autor:	Bc. Jana Šromotová
Studijní program:	N0111A190018 Sociální pedagogika
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.
Oponent práce:	doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Jana Šromotová

Studium: P21K0415

Studijní program: N0111A190018 Sociální pedagogika

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: **Možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami**

Název diplomové práce AJ: Cooperation possibilities of social and pedagogical workers in work with families

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá možnostmi spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky při práci s rodinou. Teoretická část popisuje obě profese. Zaměřuje se především na jejich role, kompetence, pracovní postupy a cíle, které si kladou. Další kapitola je věnována vybrané neziskové organizaci, ve které je součinnost těchto profesí zkoumána. Charakterizuje také současnou rodinu, jakožto cílovou skupinu. Empirická část si klade za cíl zjistit, do jaké míry jsou tyto profese provázány a jakým způsobem probíhá jejich spolupráce. Výzkum je realizován prostřednictvím kvalitativní výzkumné metody ve formě polostrukturovaného rozhovoru se sociálními a pedagogickými pracovníky.

BECHYŇOVÁ, Věra, KONVIČKOVÁ, Marta. Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0031-4.

BENDL, Stanislav. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.

GORDON, Thomas. Škola bez poražených. Malvern, 2015. ISBN: 978-8075300065.

PETTY, Geoffrey. Moderní vyučování. 6.vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.

TROTTER, Chris. Collaborative Family Work: A practical guide to working with families in the human services. 1st ed. Taylor and Francis, 2020. ISBN 978-1741758320

DAVIES, Martin. Social Work with Children and Families. Palgrave Macmillan, 2012. ISBN: 978-0-230-29385-4.

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Oponent: doc. PhDr. Václav Bělík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.3.2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami vypracovala pod vedením vedoucího práce prof. PhDr. Blahoslava Krause, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Bc. Jana Šromotová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala panu prof. PhDr. Blahoslav Krausovi, CSc., za odborné vedení mé diplomové práce a cenné připomínky a rady, které mi poskytl. Dále bych chtěla moc poděkovat všem účastníkům výzkumného šetření, kteří byli ochotni se podílet na výzkumu a poskytli mi své názory a zkušenosti k danému tématu.

Anotace

ŠROMOTOVÁ, Jana. *Možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 57 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá možnostmi spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky při práci s rodinou. Teoretická část popisuje obě profese. Zaměřuje se především na jejich role, kompetence, pracovní postupy a cíle, které si kladou. Další kapitola je věnována vybrané neziskové organizaci, ve které je součinnost těchto profesí zkoumána. Charakterizuje také současnou rodinu, jakožto cílovou skupinu. Empirická část si klade za cíl zjistit, do jaké míry jsou tyto profese provázány a jakým způsobem probíhá jejich spolupráce. Výzkum je realizován prostřednictvím kvalitativní výzkumné metody ve formě polostrukturovaného rozhovoru se sociálními a pedagogickými pracovníky.

Klíčová slova: sociální pracovník, pedagogický pracovník, rodina, sanace rodiny, nezisková organizace, spolupráce, sociálně aktivizační služba

Annotation

ŠROMOTOVÁ, Jana. *Cooperation possibilities of social and pedagogical workers in work with families*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 57 pp. Diploma Degree Thesis.

This diploma thesis explores the possibilities of collaboration between social workers and educators in working with families. The theoretical part describes both professions, focusing primarily on their roles, competencies, working methods, and objectives. Another chapter is dedicated to a selected non-profit organization where the cooperation of these professions is examined. It also characterizes contemporary families as the target group. The empirical part aims to determine the extent to which these professions are interconnected and the manner in which their collaboration takes place. The research is conducted using a qualitative research method in the form of semi-structured interviews with social workers and educators.

Keywords: social worker, educator, family, family intervention, non-profit organization, collaboration, social activation service

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne

.....

Bc. Jana Šromotová

Obsah

Úvod.....	9
1. Práce s rodinou.....	10
1.1. Současná rodina.....	10
1.2. Dopady sociálního vyloučení	14
1.3. Sociální pracovník.....	18
1.4. Pedagogický pracovník	20
2. Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi.....	23
2.1. Aufferi, o.p.s.....	23
2.2. Základní činnosti	28
2.3. Možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků	29
3. Průzkum spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků	32
3.1. Metodologická východiska	32
3.2. Analýza a interpretace výsledků šetření.....	36
3.3. Shrnutí praktické části	46
4. Závěr.....	50
Seznam použitých zdrojů	51
Seznam tabulek	55
Seznam obrázků	56
Seznam příloh.....	57

Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na téma možností spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami v rámci neziskové organizace Auffer, o.p.s. Jedná se o rodiny, které jsou zasaženy různými druhy sociálního znevýhodnění, které jim znemožňují plnohodnotné fungování ve společnosti. Jelikož cílovou skupinou jsou rodiny s dětmi, dochází k prolínání spolupráce v oblasti sociální a oblasti pedagogické.

Teoretická část se tedy věnuje v první kapitole všeobecně současné rodině, jaké na ní má dopady sociální vyloučení a jak lze se sociálně vyloučenou rodinou pracovat. Popsána je tedy samostatně profese sociálního pracovníka a profese pedagogického pracovníka, včetně předpokladů pro výkon těchto profesí a činností, které vykonávají.

Druhá kapitola popisuje neziskovou organizaci Auffer, o.p.s., ve které působí obě tyto profese. Tuto organizaci jsem si zvolila ve svém výzkumu, protože působím na pozici terénní sociální pracovníce v Terénním programu. Popsány jsou tedy všechny služby, které tato organizace nabízí a konkrétní činnosti, které pracovníci poskytují klientům. Nastíněny jsou také některé úkony, ve kterých dochází ke spolupráci sociálních pracovníků a pedagogů. Podrobněji jsou tyto možnosti jejich spolupráce zkoumány v praktické části diplomové práce.

Praktická část si klade za hlavní cíl zjistit, jaké jsou možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami. Popsána jsou metodologická východiska, včetně výzkumné metody a popisu výzkumného vzorku. V další kapitole pak dochází k podrobné analýze a interpretaci výsledků výzkumného šetření.

1. Práce s rodinou

Práci s rodinou, nebo také sanaci rodiny Matoušek (2003) definuje ve Slovníku sociální práce jako metodu podporující fungování rodiny v případě, že člen rodiny někoho ohrožuje nebo sám je ohrožen. Sanace rodiny jakožto metoda sociální práce by dle autora měla být první volbou při práci s rodinou, ve které dochází k ohrožení dítěte. Jedná se o součinnost rodiny s odborem sociálně právní ochrany dětí a sociálními službami a jinými opatřeními, která jsou ukládána a poskytována rodinám s dětmi. Za cíl si sanace klade prevenci, zmírnění nebo eliminaci rizik, která přímo ohrožují dítě a pokouší se o zachování rodiny jako celku. Pro naplnění těchto cílů je potřeba při tvoření sanačního plánu brát zřetel na rizikové faktory rodiny. Rodiče často vyrůstali v dysfunkčních domácnostech nebo v ústavních zařízeních, což může být jednou z příčin pro jejich nízké vzdělání, nezaměstnanost, nízkou finanční gramotnost, zadluženost, nestabilní bydlení, závislosti na návykových látkách a jiné patologické jevy. V rámci posuzování aktuální sociální situace rodiny je zjišťována celková úroveň vývoje dítěte. Pracovník se zaměřuje především na fyzický stav dítěte, jeho psychosociální rozvoj a vztahy mezi členy rodiny. Posuzovány jsou také kompetence rodičů k zajištění výchovy a péče o dítě. Při spolupráci s rodinou jsou primárně zajišťovány formální záležitosti. Mezi sociální a praktické stránky patří například osobní doklady a matriční dokumenty, zajištění příjmu ze zaměstnání nebo dávek státní sociální podpory, stabilizace bydlení, péče o domácnost, pravidelné splácení dluhů, zajištění financí na potřeby spojené se školní docházkou, nebo v případě nařízení ústavní péče je s rodiči zajišťován pravidelný kontakt jak v zařízeních, tak v domácnosti. Jsou-li zajištěny veškeré formální stránky, lze se zaměřit na obsahové aspekty rodičovství. Pracovník s rodiči rozebírá témata týkající se vztahu s dítětem, jejich přístupu k výchově, způsobů, jakými tráví čas (rozdělení času na práci, školu, výchovu, domácí práce, volnočasové aktivity a jiné), systému trestání a pochval. Rodiče mají také možnost nácviku chování a fungování v konkrétních situacích. (Bechyňová, 2012)

1.1. Současná rodina

Existuje řada definic, které se pokouší o vysvětlení termínu rodina. Velký sociologický slovník vymezuje rodinu jako „*obecně původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace*“.

potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ (Maříková, Petrusek, Vodáková, 1996) Za jednu z mnohých definic lze považovat také tu, že rodina je sociální útvar, který obsahuje alespoň tři členy mající rodičovské, manželské či příbuzenské vazby. Žena a muž tvoří takzvaný dyadický pár ve formě partnerství či uzavřeného manželství, rodinu následně tvoří s alespoň jedním potomkem. (Stašová, 2001) Dunovský charakterizuje rodinu jako „*malou primární skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití.*“ (Dunovský, 1999) V rámci legislativy České republiky se rodině věnuje občanský zákoník, nenajdeme zde však jasně danou definici pojmu rodina. Všeobecná deklarace lidských práv ji v článku č. 16 definuje jako přirozenou a základní jednotku společnosti. (Organizace spojených národů, 2015) Se stále měnící a rozvíjející se společností se postupně přeměňuje podoba rodiny. V porovnání s předešlými modely rodin již není muž osobou s výsadním postavením a autoritou v rodině. Díky demokratizaci nabyly ženy práva a povinnosti, které dříve měly jen muži. Na partnerskou úroveň s rodiči se dostávají také děti, které mnohem více ovlivňují život rodiny. Přítomnost obou rodičů je stále nezastupitelná, každý z nich do vztahu přináší svou roli a tím dítěti předává představu o tom, jakou má vztah podobu a jak funguje. Česká republika však patří k zemím s nejvyšší mírou rozvodovosti. Všeobecně dochází ke zmenšování rodin a s tím spojenou stále častější absencí jednoho z rodičů což vysoce ovlivňuje duševní zdraví dítěte a jeho rozvoj. Dochází také k uzavírání sňatků biologických rodičů s novými partnery, což má odpad na dítě a jeho postoje do budoucna (potíže s nalezením partnera, promiskuita, nestálost, deviace). Nastává také jistá izolace rodin jak na úrovni například sousedských vztahů, tak na úrovni širší rodiny. Lze pozorovat že rodiny se spolu setkávají méně, než bylo zvykem. Osobní komunikaci nahradila občasná korespondence, případně úplná absence komunikace. Dalším měnícím se aspektem je pracovní zátěž rodičů. V dnešní době má spousta dospělých lidí jasně dané cíle v oblasti vzdělání a kariérního růstu. Následkem je malá časová kapacita na čas strávený společnými aktivitami nebo nedostatek energie na to je absolvovat. Potřeba uspět na trhu práce je spojena se zvyšující se diferencovaností rodin dle socioekonomické úrovně. Sociální vyloučení je následkem koncentrace rodin v nižších příjmových pásmech. Děti z rodin, které označujeme za sociálně slabé se mohou stát například obětí šikany, což má negativní vliv na jejich vnímání světa a vzorce chování které si nesou do dospělosti. (Kraus, 2014)

Funkce rodiny

Jelikož je rodina nedílnou součástí společnosti, vzájemně plní dle Krause (2014) následující základní funkce. První funkcí je funkce biologická neboli reprodukční, která má význam jak pro samotnou rodinu a její členy, tak pro společnost jako celek. Na úrovni jedince se jedná o uspokojení biologických a sexuálně orientovaných potřeb. Pro společnost se jedná o stabilní reprodukční základnu pro perspektivy jejího rozvoje. Právě kvůli perspektivám stát stanovuje sociální opatření v oblasti péče o rodinu. Další nedílnou funkcí je výchova. Aby se jedinec stal součástí společnosti, ve které žije, je potřeba aby si osvojil obecně přijímána pravidla chování a základní návyky. Rodina od narození jedinci vštěpuje poznatky z oblastí sociálních, kulturních, mravních, estetických, ekonomických, zdravotních a jiných. Sociálně-ekonomickou funkcí lze rozumět potřebu materiálně zabezpečovat členy rodiny. Rodina je nedílnou součástí rozvoje ekonomického systému, do kterého přispívá skrze vykonávání povolání a zároveň je spotřebitelem který je pro trh klíčový. Funkce ochranná, jinak nazývaná zaopatřovací či pečovatelská, spočívá v zajištění biologických, zdravotních a hygienických potřeb. Rodina by měla být také zprostředkovatelem zábavy a relaxace. Zda rodina tuto funkci plní lze vyvodit z míry trávení společného volného času a jaké aktivity během něj vykonávají. Nezastupitelnou funkcí rodiny je funkce emocionální. Nelze nahradit pocit lásky, bezpečí, jistoty a zázemí.

Rodiny lze dělit do pěti kategorií dle schopnosti vypořádat se s výše uvedenými funkcemi, které jí náleží. Stabilizované funkční rodiny – jsou schopné svým dětem kvalitně zajistit veškeré funkce. Funkční rodiny s přechodnými problémy – jedná se o rodiny, které si plně uvědomují že se nachází v krizové situaci a jsou schopné svépomocí napravit narušené funkce. Rodina se díky společnému řešení situace rozvíjí, upevňuje vnitřní vztahy a posiluje hodnotu rodiny. Problémové rodiny – u těchto rodin se nejedná o pouhé nárazové krizové situace, ale rodina nezvládá plnění svých funkcí. Členové projevují úsilí o obnovení funkcí a vyhledávají odbornou pomoc. Dochází však k rozpadu rodiny a zajištění náhradního plnění funkcí po něm. Dysfunkční rodiny – rodiny, ve kterých jsou dlouhodobě závažně narušeny některé z funkcí. V dysfunkčních rodinách je nezbytný zásah vnějších institucí, které stanoví potřebná opatření. Příkladem jsou rodiny s nízkým příjmem, nevyhovujícím bydlením, s psychickými problémy a jinými patologickými jevy, které mají za následek traumata. Afunkční rodiny – Rodina zcela neplní své funkce a účel. Lze hovořit nejen o nezájmu o dítě, ale také o nenávisťném vztahu k němu. Dítě je v této rodině považováno za natolik ohrožené, že jako nejvhodnější řešení je volena ústavní péče. (Helus, 2015)

Zanedbání péče o dítě

Zanedbávání dítěte je následkem nedostatečné péče ze strany rodičů. Jedná se o často generačně opakovaný jev. Chudoba a společenské znevýhodnění rodin je s ním úzce spjata, a proto není vždy zcela zřetelné, zda je schopnost poskytování péče snížena z důvodu nepříznivé životní situace nebo se jedná o záměrné zanedbání péče. Dubowitz a DePanfilis (2000) typy zanedbávání konkretizují takto:

Zanedbání výživy – Dítěti je poskytována nevhodná strava nebo opakovaně hladová. Následkem toho je špatné prospívání, nízká tělesná váha, nebo jiné zdravotní komplikace.

Zanedbání zdravotní péče – rodiče nejsou schopni zajistit preventivní či akutní lékařskou péči, kterou zdravotní stav dítěte vyžaduje.

Zanedbání ošacení – Ošacení není přizpůsobeno počasí nebo velikostně neodpovídá postavě dítěte.

Zanedbání vzdělání – Děti neplní povinnou školní docházku a povinnosti které se k ní vážou. Mají vysokou míru absence, neplní úkoly, nejsou připraveny na výuku, nemají vhodné školní pomůcky.

Nestabilní bydlení – Rodiče nejsou schopni dětem zajistit stálý domov. Dochází k častému stěhování a bydlení v nevhodných podmínkách (azylové domy, ubytovny).

Neadekvátní dohled – Dochází k situacím, kdy dítě je ponecháno bez dohledu dospělé osoby a samo není na v takovém vývojovém stupni, aby bylo samo. Příkladem je dítě do jednoho roku věku, které je při koupání ponecháno samo ve vaně.

Emoční zanedbání – Nedostává-li dítě dostatečné množství přijetí, lásky a péče, dochází k emočnímu strádání. Tato forma zanedbání se však těžce dokazuje.

Zanedbání ochrany před nebezpečím z okolí – Jedná se o zanedbání preventivních opatření, kterými lze předejít úrazům dítěte, např. helma při jízdě na kole, použití autosedačky, pravidla přecházení přes cestu.

Zanedbávání je jev, jemuž předchází řada faktorů, které se vzájemně ovlivňují. Při vyhodnocování ohrožení dítěte je třeba zvážit tyto faktory na straně rodičů, dítěte a prostředí. Jelikož zanedbávání péče je často transgeneračním jevem, je potřeba brát ohled na to, jaké

dětství a dospívání měl rodič a co ovlivnilo kvalitu jeho rodičovství. Může se tedy jednat důvod pro tíhnutí k používání trestů, impulzivitu a neschopnost ovládat svou agresivitu. Na straně dětí je potřeba zaměřit se především na vlastnosti dětí se zvláštními potřebami. Jedná se o děti, které jsou handicapované (mentální či tělesné postižení, smyslové vady), děti pasivní nebo naopak příliš aktivní, děti somaticky nemocné či podvyživené. Pro rodiče je náročné rozumět signálům dětí se specifickými potřebami. Na rodiče i děti může negativně působit to, v jakém prostředí žijí. Rodiny se často uchylují k sociální izolaci, ztrácejí kontakt a podporu ze strany širší rodiny a jejich komunity. Rodiny jsou tak často chaotické a nestabilní. Matoušek (1997) popisuje interakce v rodinách jako nepřátelské, plné odmítání, trestání a kritiky mezi všemi členy. Rodinní příslušníci si na sebe kladou vysoké a nereálné požadavky a očekávání, která bývají často obměňována. Je však nutné vnímat rodinu také v jejím sociokulturním kontextu a brát v potaz kulturní původ rodičů. K takovýmto rodinám je potřeba přistupovat s respektem a porozuměním k rozdílům mezi kulturami. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

1.2. Dopady sociálního vyloučení

Sociální vyloučení je proces, kdy jednotlivci nebo celé skupiny lidí jsou omezeny ve své schopnosti zapojit se do společenských, ekonomických a politických aktivit kvůli nedostatku nezbytných zdrojů. Lidé postižení sociálním vyloučením mají omezený přístup k institucím, službám a možnostem vzdělávání. To může být důsledek chudoby, nízkých příjmů, ale i dalších faktorů, jako je diskriminace, nedostatečné vzdělání nebo nepříznivé životní podmínky. Sociální deprivace způsobená životem v chudobě má hluboký dopad na fyzické a duševní zdraví jednotlivce a jeho životní šance ve širokém slova smyslu. Podle nejnovějších měření Českého statistického úřadu má Česká republika více než 8,1 % obyvatel žijících v chudobě, což představuje asi 901 200 obyvatel (v roce 2019 se jednalo o 9,5 %). Sociální vyloučení může mít vliv na tyto oblasti:

Vliv sociálního vyloučení na bydlení

Bydlení v segregovaných lokalitách je patrným projevem sociálního vyloučení. V těchto oblastech se koncentrují lidé postižení sociálním vyloučením a s nimi spojené problémy, jako je nezaměstnanost, kriminalita a zadlužení. Zvláště zadlužení úzce souvisí s tímto typem bydlení, protože obyvatelé často nemají dostatek finančních prostředků a dochází k situacím kdy dluží za nájemné a další služby spojené s užíváním bytu. Tento nízký standard bydlení a služeb však často nekoresponduje s výší nájemného, kterou musí nájemci hradit. (Úřad vlády

ČR, 2009) Domácnosti s příjmy pod hranicí chudoby platí v průměru více než 40 % svých příjmů za bydlení. (European Anti Poverty Network ČR, 2021) Bydlení je pro rodiny vysoce nestabilní, jelikož bydlení bývá poskytováno bez nájemní smlouvy nebo se jedná o krátkodobé pronájmy. V České republice neexistuje konkrétní právní regulace stanovující minimální standardy pro přiměřené bydlení. Tyto lokality jsou často charakterizovány zdevastovanými domy a byty, nedostatečnými hygienickými podmínkami, špatným stavem vodovodních a elektrických instalací, nedostatky ve vybavenosti domů, bytů i veřejných prostor. (Úřad vlády ČR, 2009) Majitelé objektů často odmítají spoluúčast na zvýšení kvality bydlení a nájemníci pro to nemají potřebné prostředky. Typická je také přeplněnost obývaných prostor. S narůstajícím počtem obyvatel je pravděpodobnější, že se objeví problémy s odpady, hlukem a krádežemi. Nedostatek místa pro hru je běžným problémem, děti a mládež mají často málo prostoru k aktivitám. Kdekoliv se děti scházejí, existuje riziko poškození, hluku a vandalismus může být vnímán jako forma hry. Oblasti se vyznačují nedostatečnou infrastrukturou a izolací od standardních služeb a obytných oblastí. (Spicker, 1998) Z posledního výzkumu ČSÚ vyplývá že v České republice žije v bytové krizi asi 80 000 osob, včetně 20 000 dětí. (European Anti Poverty Network ČR, 2021)

Vliv sociálního vyloučení na zaměstnání

Co se týče vlivu sociálního znevýhodnění na zaměstnání, lze hovořit o 90-100 % nezaměstnaných osob jež se nachází v sociálně vyloučených lokalitách. Jedná se o dlouhodobou nezaměstnanost, jež zapříčiňuje ztrátu pracovních návyků, ztrátu zájmu o hledání zaměstnání, využívání alternativních způsobů obživy v podobě čerpání sociálních dávek. S délkou trvání nezaměstnanosti klesají šance na plnohodnotné zařazení do zaměstnání. Sociálně vyloučené osoby na trhu práce vykonávají profese, jež jsou považovány za podřadné. Jedná se především o sezonní práce a příležitostné brigády, které jsou vykonávány „na černo“. Důvodem, proč vykonávají pouze nízko kvalifikované zaměstnání je nízká míra vzdělanosti, nedostatek kompetencí, špatný zdravotní stav. Značnou komplikací, se kterou se při hledání zaměstnání setkávají je diskriminace ze strany zaměstnavatele. (Úřad vlády ČR, 2009)

Vliv sociálního vyloučení na vzdělání

Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání upravuje problematiku vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných, kdy dle §16 odst. je dáno že: „*Dítětem, žákem a*

studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením“. Na zákon pak navazuje vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která žáky se sociálním znevýhodněním označuje pojmem „žák s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu odlišných kulturních a životních podmínek“.

Děti se sociálním znevýhodněním nastupují do školy s omezenými základními dovednostmi, jako je například neznalost barev a pojmů, a často trpí grafomotorickými obtížemi. Častý je také nedostatek základních hygienických návyků. Prožívají intenzivní emocionální reakce na odloučení od rodiny, některé z nich mají problémy s pozorností, soustředěním a chováním. Tyto nedostatky dělají jejich školní start obtížným a mnoho z nich selhává již na začátku.

Katalog podpůrných opatření identifikuje žáky sociálně znevýhodněné následovně:

Žáci žijící v prostředí, kde dlouhodobě nejsou dostatečně podporováni ve vzdělávání – Vzdělání není v rodinách považováno za základní hodnotu a schází k němu pozitivní vztah. Děti tak nejsou vnitřně ani rodinně motivovány k školní práci a nedostávají potřebné podněty vedoucí k úspěchu. Nemají kolem sebe pozitivní modely a automaticky přejímají vzorce chování svých rodičů. Tyto osoby nevnímají spojitost mezi vyšším kvalifikačním stupněm a nalezením dobrého pracovního a společenského uplatnění. (Felcmanová, Habrová, 2015) Klíčovým aspektem ve vztahu rodiny ke vzdělávání je nízká úroveň vzdělání rodičů. Velká část rodičů má omezené vzdělání, někteří dokončili pouze základní stupeň školního vzdělání a jen zlomek z nich má například výuční list. (Štrachová, 2011)

Žáci, jež jsou znevýhodněni z důvodu příslušnosti k etnické nebo národnostní skupině či specifickému sociálnímu prostředí – Vzory chování, jež vyplývají z kulturní odlišnosti žáka a jeho rodiny mohou být odlišné na úrovni hodnot, norem, postojů, chápání rolí v interakcích. Jinak se mohou projevit také v oblasti oblékání, stravování a dalších aspektech běžného života. Tyto odlišnosti nenaplnují očekávané normy chování a bývají tak často považovány za

nevhodné a ohrožující. Překážkou ve výuce může být také odlišný mateřský jazyk či nedostatečná znalost českého jazyka. (Felcmanová, Habrová, 2015)

Žáci žijící v prostředí sociálně vyloučených lokalit – Tyto lokality lze definovat jako prostor, ve kterém se koncentrují osoby projevující znaky typické pro sociální vyloučení. Vysoká a dlouhodobá nezaměstnanost se zde váže na nízkou úroveň vzdělání. Jedinci se uchylují k alternativním strategiím zajišťujícím obživu jako je práce na černo či půjčování financí. Z větší části jsou odkázáni na systém sociálního zabezpečení. Typické je také prostorové vyloučení, jež se vyznačuje lokací mimo dostupné veřejné služby potřebné pro zajištění základních potřeb. Životní a hygienické podmínky jsou nevyhovující, je zde hluk a nedostatek soukromí. Způsob života je zde pasivní, obyvatelé bývají apatičtí a deprivováni. Dalším negativně působícím znakem je zvýšená míra kriminality a patologických jevů, jako je například alkoholismus, záškoláctví, domácí násilí, prostituce, vytváření gangů a dalších jevů. (GAC spol. s.r.o, 2015)

Žáci, jejichž zákonní zástupci se školou dlouhodobě nespolupracují – Nedůvěra ve školu, obavy z nepochopení a kritiky ze strany učitelů, nezájem o vzdělání či jiné osobnostní problémy rodičů mohou být jedním z důvodů proč komunikace mezi školou a rodiči dětí ze sociálně znevýhodněných rodin je komplikovaná a problematická. Postavení a kompetence obou institucí se však postupem času mění a rozvíjí. Otevírají se tak nové způsoby, jak vytvářet spolupracující vztahy. Cílem školy by měla být změna postoje rodičů k této instituci a vytvoření kladného vztahu skrze navázání osobního vztahu, otevřenou komunikaci, hledání řešení, navrhování postupů, vyjasnění společného cíle, a to vše za účelem kladného vlivu na vzdělávání dítěte. (Rabušicová, Pol, 1996)

Vlivu rodinného zázemí na vzdělávání dětí se věnuje zejména Program pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA). PISA provádí výzkumy za účelem monitorovat úroveň znalostí a dovedností studentů a zároveň zkoumat, jaký vliv mají faktory spojené s osobností studenta a prostředím, ve kterém žije, a také charakteristikami škol, které navštěvuje, na tyto znalosti a dovednosti. Součástí výzkumu z roku 2000 bylo také zkoumat vliv rodinného zázemí žáka na školní výsledky. K popisu statusu rodiny byl použit mezinárodní index sociálně ekonomického statusu (ISEI), zkoumáno bylo sedm ukazatelů, které charakterizují rodinné zázemí dítěte. Výzkumu PISA se zúčastnilo více než 250 000 patnáctiletých žáků, navštěvujících školy ve 32 zúčastněných zemích. Z tabulky výsledků je zřetelná souvislost mezi ISEI a výsledky testů.

Žáci, jež byly na základě testu označeny za nejhorší, prokazatelně pocházejí z rodin s nízkým sociálně ekonomickým statusem. U žáků, jež jsou označeny za nejlepší, je tomu naopak. Navzdory tomu, že v České republice existují rozdíly ve výsledcích žáků z rodin s různým sociálně ekonomickým postavením, tyto rozdíly patří v mezinárodním kontextu k nižším. (Straková, 2002)

Výraznější změny nepříznivého stavu daného specifickou situací rodin sociálně znevýhodněných dětí ale nelze dosáhnout pouze odpovídající pedagogickou intervencí na půdě školy, je nutné usilovat o provázanost pedagogické práce směrem k širšímu spektru sociálních a vzdělávacích služeb, než jak je tomu dosud běžné. (Zíková, 2011) Jednou z možností, jak postupovat při řešení problémů, které se pojí k této problematice je aktivní spolupráce s externími poskytovateli služeb. Jednat se může o pracovníky SAS, koordinátory doučování, speciální a sociální pedagogy, dobrovolníky, preventisty, osobní asistenty, krizové interveny, terapeuty a další. Právě tyto pracovníci mohou být takzvanými mediátory komunikace mezi rodiči a školským zařízením, a pomáhají tak propojit tyto dva světy a nastartovat spolupráci. Vzhledem k tomu, že s rodinou aktivně a kontinuálně spolupracují, jsou schopni na ni edukativně a preventivně působit v oblasti vzdělávání. Podpora žákovi a jeho rodině je díky spolupráci rozdělena mezi více subjektů a stává se tak efektivnější. (Felcmanocá, Habrová, 2015)

1.3. Sociální pracovník

Sociální práce, jakožto odborná disciplína, zajišťuje odbornou podporu a péči osobám, které se nachází v situaci, jež nejsou schopné řešit vlastními silami. Pracovníci mají za úkol posuzovat životní situace a potřeby klientů, vyhodnocovat druh a stupeň ohrožení a následně navrhnout, plánovat a realizovat ochranná a podpůrná opatření. (Navrátil, 2001) Klienty sociální práce jsou především osoby, které nemají dostatečně rozvinuté dovednosti k zajištění základních životních potřeb. Důvodem může být například chudoba, zdravotní či mentální postižení, duševní onemocnění, nezaměstnanost, etnikum nebo věková kategorie. Znevýhodnění osob může být způsobeno také rizikovými životními styly mezi které lze řadit užívání návykových látek, kriminalitu, násilné chování, bezdomovectví. (Gulová, 2011)

Zákon o sociálních službách

V České republice sociální služby vymezuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění, s účinností od 1. ledna 2007. „*Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách. Dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnických zařízeních, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.*“ (§1 zákona č. 108/2006 Sb.)

Zákon dále pojednává o dělení sociálních služeb na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. Tyto služby mohou být prováněny ve formě pobytové, ambulantní či terénní. Zákon dále jmenuje druhy zařízení sociálních služeb, kterými jsou denní stacionáře, domovy pro seniory, chráněná bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, nízkoprahová centra, sociální poradny, sociálně terapeutické dílny, pracoviště rané péče, intervenční centra a jiné. (§32, §33, §34 zákona č. 108/2006 Sb.)

Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka taktéž upravuje zákona č. 108/2006 Sb. dle kterého pracovník musí splňovat svéprávnost, trestní bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odbornou způsobilost, kterou je vyšší odborné vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání v oborech které se zaměřují na sociální práci, sociální či speciální pedagogiku, humanitární práci, charitní činnost, sociální patologii a jiné příbuzné obory akreditované dle zvláštního právního předpisu. Pracovník následně v rámci profesní a osobnostního rozvoje absolvuje další vzdělávání v rozsahu dvacet čtyři hodin ročně. (§109, §110 zákona č 108/2006 Sb.) Pracovníkova odbornost vychází ze znalostí z oborů jako je psychologie, sociologie, pedagogika, právo, ekonomika, historie a další disciplíny, které se vykovávání pomáhající činnosti navzájem prolínají. (Novotná, 1992) Mimo odborných znalostí je od pracovníka vykonávajícího tuto profesi očekávána řada osobnostních vlastností a dovedností. Základní výbavou pracovníka by měly být především komunikační dovednosti, které jsou nezbytné k navázání vztahu s klientem. V rámci emoční inteligence by měl být pracovník schopen aktivně naslouchat a s empatií se snažit vcítit se do situace klienta, porozumět jeho emocím a potřebám. (Matoušek,

2013) Sám pracovník by měl být emocionálně stabilní a schopný sebereflexe. Měl by znát své hodnoty, postoje, emoce, zkušenosti, přesvědčení a motivace, které používá při kontaktu s klienty. (Mátel, 2019)

Profese sociálního pracovníka by měla být vždy vykonávána v souladu s etickým kodexem, který byl vydán Asociací poskytovatelů sociálních služeb České republiky. Ten hovoří o hodnotách, zodpovědnosti a etických dilematech pracovníka ve vztahu ke klientům, kolegům, zaměstnavateli, společnosti a profesi sociálního pracovníka. Poskytování sociální práce je založeno na respektu, důvěře a ochraně klientových práv a důstojnosti. Cílem je podpora klienta v jeho vlastním rozhodování, nediskriminace a ochrana soukromí. Důraz je kladen na posílení klientových silných stránek a integraci do jeho přirozeného prostředí. Ve vztahu k zaměstnavateli sociální pracovník v souladu s pracovní smlouvou plní své povinnosti a aktivně ovlivňuje kvalitu poskytovaných služeb. Zároveň se snaží předcházet diskriminaci v organizaci a přispívá k vytváření podmínek podporujících dodržování etických zásad. Respektuje a spolupracuje s kolegy, akceptuje jejich názory a poskytuje konstruktivní zpětnou vazbu. Dodržuje jednotný přístup k řešení klientových situací, nepoškozuje ani neznevažuje kolegy a pracuje multidisciplinárně za účelem pomoci klientům. Sociální pracovník se zavazuje podporovat etické hodnoty a nové přístupy. Zároveň je odpovědný za své celoživotní vzdělávání a využívá znalosti kolegů i dalších odborníků. Profesionálně vystupuje, pečuje o své zdraví a má právo na odbornou podporu. V rámci společnosti má sociální pracovník právo a povinnost upozorňovat na porušování zákonů a práv klientů i ostatních osob. Zasazuje se za změny v zákonech a politice pro zlepšení sociálních podmínek a spravedlnosti. Podporuje spravedlivé přerozdělování zdrojů a zlepšení života znevýhodněných. Přispívá k respektu k různým kulturám a hodnotám. Je zodpovědný za své jednání a zvyšuje prestiž profese. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, 2017)

1.4. Pedagogický pracovník

Pedagogický pracovník Aufori, o.p.s. musí splňovat odbornou způsobilost pro poskytování sociálně-právní ochrany, kterou zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí stanovuje jako řádně ukončené vysokoškolské studium nebo vyšší odborné studium ve studijních programech v oblasti pedagogických a společenských věd zaměřených na sociální péči, sociální politiku, sociální práci, pedagogiku, právo, psychologii, výchovatelství nebo ošetrovatelství, a v oblasti lékařství zaměřených na všeobecné a dětské lékařství.

Ve své práci za pedagogického pracovníka pokládám pracovníka, který pracuje s dětmi a vykonává pedagogickou činnost v zařízení sociálních služeb, v souvislosti s touto profesí se dá hovořit o roli sociálního pedagoga. Klíma (1993) popisuje sociálního pedagoga jako odborníka se specializovanými znalostmi v teorii, praxi a konceptuálním přístupu, který záměrně působí na jednotlivce a sociální skupiny, zejména v situacích, kdy jejich životní styl a praktiky projevují destruktivní způsoby naplňování potřeb. Zapletal (2003) ve své knize cituje hned několik vymezení sociální pedagogiky, například Hradečná popisuje profesi jako obor, jež překračuje hranice stanovené školou a komplexně působí na školní a mimoškolní problematiku. Bakošová zase zmiňuje že sociální pedagogika má místo tam, kde rodina a škola neplní svou funkci. Pracovník jakožto profesionál působí na jedince či skupiny a řídí proces výchovy na rovině rozvojové – podporuje kladný rozvoj osobnosti směrem k pozitivně působícímu životnímu stylu a k plnohodnotnému trávení volného času. Dále působí na rovině integrační – nabízí podporu osobám jež se nachází v krizových situacích a jsou považovány za ohrožené.

Činnosti sociálního pedagoga jsou různorodé, škála jeho působení je široká a pestrá. Zaměřují se především na činnosti výchovné, vzdělávací, poradenské, reedukační a resocializační. (Kraus, 2008) Dle Asociace sociálních pedagogů, která konkrétně popisuje vykonávané činnosti, sociální pedagog poskytuje individuální poradenství a pomoc žákům a jejich rodinám v tíživých situacích, jako je negativní dopad rodinných problémů na školní vzdělávání nebo ohrožení sociálním vyloučením. Dále se angažuje v dlouhodobé péči o žáky s výchovnými obtížemi, sociálním znevýhodněním nebo specifickými vzdělávacími potřebami. Sociální pedagog se věnuje individuální práci se žákem ve formě doučování. Zprostředkovává prevenci předčasného odchodu ze vzdělávání a v návaznosti na to poskytuje kariérové poradenství. Mezi další činnosti sociálního pedagoga patří poskytování sociálně pedagogického a sociálně právního poradenství, individuálních i skupinových konzultací pro pedagogické pracovníky a účast na jednáních s rodiči a výchovných komisích. Zajišťuje také rozvoj klíčových kompetencí žáků podle vzdělávacích plánů a organizuje zájmové vzdělávání uvnitř školy. V oblasti preventivních a intervenčních činností plánuje a realizuje aktivity ke zvyšování sociálních dovedností žáků a intervence pro ty, kteří jsou ohroženi školním neúspěchem nebo projevují rizikové chování. Provádí také diagnostiku potřeb žáků a jejich rodin a vyhledává žáky s potenciálně zvýšeným sklonem k rizikovému chování. Kromě toho se sociální pedagog podílí na metodických, koordinačních, informačních a vzdělávacích aktivitách, jako je školení žáků a jejich rodin nebo poradenství pro pedagogy při práci s žáky se specifickými potřebami.

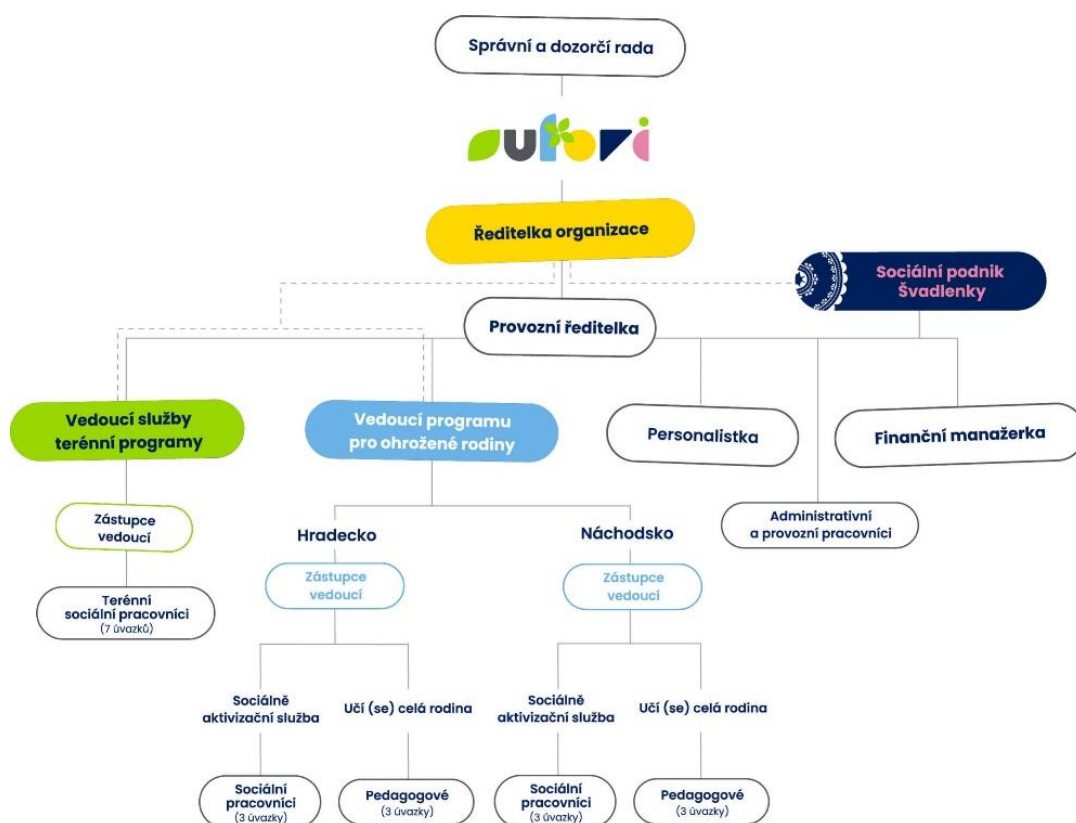
Spolupracuje se školním poradenským pracovištěm a dalšími institucemi ve prospěch žáka a sleduje aktuální trendy v oblasti rizikového chování. Pedagogové v rámci spolupráce s rodinou spolupracují nejen s dětmi, ale také s jejich rodiči, školou, sociálními pracovníky, odborníky z jiných oborů (psycholog, terapeut, vychovatel). (Asociace sociálních pedagogů, 2023)

2. Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

Dle §65 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách „sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi je terénní, popřípadě ambulantní služba poskytovaná rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.“

2.1. Aufori, o.p.s.

Nezisková organizace Aufori, o.p.s., již roku 2013 působí na území Královéhradeckého kraje, kde poskytuje sociální služby jednotlivcům a rodinám jež se ocitly v nepříznivé životní a sociální situaci.

Obrázek č. 1: Organizační struktura Aufori, o.p.s.

Aufori, o.p.s., provozuje tyto služby:

Terénní program

Cílem tohoto programu je v rámci depistážní činnosti vyhledávat a navazovat spolupráci s dospělými jedinci, kteří nemají dostatečné prostředky k řešení životní situace. Jsou to

především lidé ohrožení rizikovým způsobem života, žijící ve vyloučených lokalitách, osoby sociálně vyloučené z důvodu odlišné barvy pleti, nezaměstnanosti, nízkého vzdělání či zadluženosti. Terénní pracovníci a terénní sociální pracovníci klientům poskytují základní sociální, zdravotní a sociálně právní poradenství vedoucí k pozitivním změnám v náročné životní situaci. Často vykonávanou činností jsou doprovody do institucí (Úřad práce, Česká správa sociálního zabezpečení, obecní úřady, lékaři, insolvenční správci, pojišťovny atd.), kde poskytují podporu při náročných jednáních. S těmito institucemi také jednají ve prospěch klienta a hájí jeho práva. Po vyhodnocení závažnosti životní situace mohou pracovníci v rámci pomoci v krizi klienta materiálně zajistit skrze poskytnutí potravinové pomoci. Pracovníci také klientům v souladu s jejich potřebami zprostředkovávají spolupráci s dalšími návaznými službami. Služba je bezplatně poskytována v přirozeném prostředí klientů na území celého Královéhradeckého kraje nebo na kontaktních místech v Hradci Králové a Kostelci nad Orlicí.

Sociální podnik Švadlenky

Sociální podnik Švadlenky nabízí pracovní příležitost sociálně znevýhodněným osobám z Královéhradeckého kraje, které mají zájem o zaměstnání, ale dlouhodobě se jim nedaří uspět na trhu práce (invalidé, samoživitelé, senioři, pečující osoby, dlouhodobě nezaměstnané osoby, lidé s nízkou kvalifikací). Zaměstnanci podniku mohou pracovat z domu, jsou jim poskytnuty šicí stroje, látky a další materiály potřebné k práci. Neumožní-li jim jejich domácí prostředí pracovat z domu, mohou využít dílnu která je jim k dispozici. Další výhodou je nestanovená pracovní doba, mohou tak pracovat dle svých potřeb a možností. V případě potřeby je švadlenkám nabízena podpora terénních sociálních pracovníků, se kterými mohou řešit jejich nepříznivou situaci. Švadlenky šijí praktické výrobky z přírodních a kvalitních materiálů. Využívají především služeb regionálních dodavatelů a spolupracují s dalšími sociálními podniky. Výrobky jsou následně prodávány na jejich e-shopu, na trzích a jiných událostech.

Trauma bolí i chudé děti

Cílem tohoto projektu je zajištění bezplatných individuálních terapií pro sociálně znevýhodněné děti z Hradce. Projekt vznikl jako reakce na vzrůstající počet dětí, které jsou ohrožené prostředím, ve kterém žijí. Cílovou skupinou jsou tak děti, které nemají stabilní domov, necítí se v rodině v bezpečí, rodiče jsou závislí na návykových látkách, mají jen jednoho z rodičů nebo zažili traumatizující události. Afori vnímá potřebu včas pomoci dětem překonat tato traumata a předcházet tak rizikovému chování, vztahovým problémům a

duševním onemocněním. Terapie jsou poskytovány jednou za dva týdny v kanceláři organizace, u externího terapeuta nebo v domácnosti dítěte na území města Hradce Králové.

Učí (se) celá rodina

Pedagogové se uplatňují v rámci projektu Učí (se) celá rodina, jež Aufori, o.p.s. realizuje od roku 2014. Cílem projektu je poskytování podpory sociálně znevýhodněným rodinám s nezletilými dětmi ve věku od 6 do 15 let na území Hradecka, Náchodska a Jaroměřska. Schůzky probíhají v domácnostech rodin, není-li možné scházet se v domácnosti je klientům k dispozici pobočka organizace, případně je pracovník v rámci flexibility schopný přizpůsobit se jejich požadavkům a schůzky probíhají na místě, které je pro ně komfortní (knihovna, park, u příbuzných). Pedagogové jsou vybaveni didaktickými pomůckami, školními potřebami, odbornými publikacemi, pracovními listy a jiným vybavením potřebným pro přípravu a vzdělávání. Pedagogičtí pracovníci poskytují bezplatnou pomoc především v oblastech, které se vztahují k povinné školní docházce. Škola je nedílnou součástí socializace dítěte, děti ze znevýhodněných rodin se v ní však setkávají s opakovaným neúspěchem a odmítnutím. Pedagogičtí pracovníci ve spolupráci s rodinami usilují o zvýšení šancí na úspěch a uplatnění dětí jak ve vzdělávání, tak ve společnosti. Rodinám jsou poskytovány tyto činnosti:

Pomoc s domácí přípravou a doučování – Ve spolupráci s pedagogickým pracovníkem dochází k zapojení rodiny do procesu přípravy do školy, plnění domácích úkolů a doučování školního učiva. Cílem je zlepšení prospěchu a úspěšné dokončení základního vzdělání. Dětem je také nabízena pomoc při přípravě na přijímací řízení na střední školy a střední odborná učiliště. Pracovník s dítětem hovoří také o vztazích v rodině a ve škole a napomáhá s řešením negativních jevů jako je šikana či rasismus na půdě školy a jiných institucí. Práce probíhá zpravidla jednou týdně za přítomnosti a aktivního zapojení zákonného zástupce.

Doprovody – V případě že rodiče nejsou sami schopni zajistit pravidelnou docházku dítěte, pracovníci na základě předchozí domluvy s rodiči či OSPOD zajišťují doprovody do škol, na kroužky a do jiných zařízení. Dochází tak k prevenci vysoké absence ve škole a s ní spojených následků.

Poradenství pro rodiče – Rodičům je poskytováno poradenství se zaměřením na vzdělávání a povinnou školní docházku. Pedagogové pomáhají rodičům při přípravě dítěte do školy, asistují jim při komunikaci se školou a v případě potřeby zajišťují doprovod na jednání s institucemi,

např. třídní schůzky. S rodičem a dítětem diskutují o tématu trávení volného času a společně hledají vhodné a reálné volnočasové aktivity. Také je poskytováno základní sociální a sociálně-právní poradenství za účelem stabilizace životní situace.

Skupina „učíme se učit“ – Jednou týdně probíhá pracovní skupina pro děti v mladším školním věku, ve které za použití Feuersteinovy metody instrumentálního obohacování pracovník dětem pomáhá s rozvojem kladného vztahu ke vzdělávání, myšlení, tréningu paměti, pozornosti a řeči.

Terapeutická skupina – Jednou za dva týdny probíhá terapeutická skupina pro děti ve starším školním věku, ve které mají možnost hovořit o svých pocitech a učit se jim porozumět. Skupina se zaměřuje také na rozvoj v oblasti navazování vztahu jak s vrstevníky, tak s dospělými.

Sociálně aktivizační služba Aufori, o.p.s.

Pro účely této práce bude charakterizována vybraná Sociálně aktivizační služba Aufori, o.p.s. která je registrovanou službou od 1.7.2022. Sociální pracovníci působí na území ORP Hradec Králové, ORP Jaroměř a ORP Náchod. Za důležitý aspekt spolupráce si organizace klade bezplatnost a práci v přirozeném prostředí klientů, nejčastěji tedy v jejich domácnostech. Konzultace lze poskytovat po předchozí domluvě na kontaktních místech organizace v Hradci Králové a Jaroměři.

Cílovou skupinou služby jsou rodiny s nezletilými dětmi, které jsou ohroženy chudobou nebo v ni žijí. Jedná se o jedince, kteří se dlouhodobě nacházejí v situaci, kterou nedokážou překonat bez podpory. Klienty se stávají například samoživitelé, osoby ohrožené domácím násilím, romské rodiny, osoby se závislostmi, žijící v nestabilním bydlení, dlouhodobě nezaměstnané a zadlužené. Cílem služby je poskytování pomoci rodinám, které se potýkají s problémy s péčí o děti a domácnost, výchovou, školní docházkou a hospodařením. Za aktivní účasti klientů se pracovníci snaží o stabilizaci rodinné situace a nápravu a obnovu narušených funkcí. S klienty je sepsáno jednání se zájemcem o službu a následně je uzavřena ústní nebo písemná smlouva o poskytování sociálních služeb. Zároveň je ve spolupráci s klientem vytvořen individuální plán. (Aufori) Individuální plánování představuje proces, během něhož dochází k identifikaci cíle, jež klient ve spolupráci s pracovníkem aktivně usiluje dosáhnout, hledají takzvaný "cíl společné práce". Tento cíl reprezentuje popis očekávané změny v nepříznivé situaci, v níž se uživatel momentálně nachází. Na základě dohodnutého cíle je následně vytvořen plán postupu, jehož účelem je postupné dosažení stanoveného cíle. Služby jsou individuálně plánovány s ohledem

na vnitřní schopnosti a možnosti uživatele, s důrazem na podporu a dosažení co nejvyšší úrovně jeho samostatnosti a nezávislosti. Uživatel je tak ve spolupráci vnímán jako aktivní a spoluzodpovědný partner s rovnocenným postavením. Je mu poskytnuta možnost a právo rozhodnout, zda poskytovaná služba odpovídá jeho představám a přispívá k utváření a řízení průběhu poskytované služby. Tato aktivní účast zajišťuje uživateli větší pocit bezpečí, protože má jasné informace o dohodách s poskytovatelem, a chápe, jakým způsobem bude služba realizována a v jakém časovém rámci. Zároveň má uživatel plné povědomí o svých právech a povinnostech. Tato participace ve volbách a rozhodování o jeho životě výrazně zvyšuje jeho kompetence. (Hauke, 2011)

Sociálně právní ochrana dětí

Aufori, o.p.s. je osobou pověřenou k výkonu sociálně právní ochrany dětí v Královéhradeckém kraji od roku 2016. Dle §1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí se sociálně právní ochranou rozumí především „ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a jako působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“ Tento zákon byl postaven na základech, které vycházejí z principů Ústavy České republiky, Listiny základních práv a svobod a Úmluvy o právech dítěte. Předním hlediskem zákona o sociálně-právní ochraně dětí je zájem a zajištění blaha dítěte. Zákon slouží k ochraně těch nejvíce zranitelných, odkázaných na druhé. §4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí v České republice stanovuje, že sociálně-právní ochranu dětí zajišťují krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a pověřené právnické a fyzické osoby. Na výzvu orgánů sociálně právní ochrany jsou státní orgány, zaměstnavatelé, další právnické osoby, zejména školy, školská, zdravotnická a jiná obdobná zařízení, fyzické osoby a pověřené osoby povinni sdělit údaje potřebné pro poskytnutí sociálně-právní ochrany. (zákon č. 359/1999 Sb.,) Orgán sociálně právní ochrany dětí má ze zákona určenu povinnost pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte v rodině a vytvářet a revidovat individuální plány ochrany dítěte. V rámci vytváření IPOD mohou být ke spolupráci přizvány další subjekty, jako je například sociálně aktivizační služba, policie, probační a mediační služba, úřad práce, sociální kurátoři, školská zařízení, zdravotnická zařízení, pedagogicko-psychologická poradna a další. Rodičům může být správním rozhodnutím uložena povinnost využít pomoci SASRD, nejsou-li sami

schopni cíle naplnit. (Špeciánová, 2007) Posouzení životní situace rodiny a její podpora je komplexní záležitost, jež vyžaduje multidisciplinární spolupráci všech zmíněných institucí.

2.2. Základní činnosti

Služba dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách zajišťuje tyto základní činnosti:

Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

Pracovně výchovná činnost s dětmi – Dítěti je s ohledem na jeho věk a zralost poskytována podpora při rozvoji jeho dovedností. Dětský klient tak získá možnost zapojit se do běžných domácích prací a podílí se na celkovém chodu domácnosti. V rámci celé rodiny jsou za pomoci pracovníka nastavována a přijímána základní pravidla domácnosti.

Pracovně výchovná činnost s dospělými – Tato činnost zahrnuje úkony vedoucí ke zkompetentnění rodičů v oblasti péče o nezletilé dítě a domácnost ve které vyrůstá. V rámci finanční gramotnosti jsou klienti vzděláváni v oblasti hospodaření a vedení rodinného rozpočtu. Pro zvýšení kompetencí vztahujících se k jednání s různými institucemi, jako jsou nejčastěji úřady, lékaři, školy a školská zařízení, je prováděn nácvik dovedností.

Nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte – Za využití různých didaktických a rozvojových aktivit pracovník dítěti pomáhá s jeho rozvojem v oblasti soběstačnosti a samostatnosti. Cílem je rozvoj v kognitivních schopnostech, mezi které se řadí řeč, paměť, pravolevá orientace, pozornost a jiné.

Zajištění podmínek a poskytnutí podpory pro přiměřené vzdělávání dětí – Rodiče jsou pracovníkem podporováni v oblasti vzdělávání jejich dětí. Rodiče tak díky spolupráci snáz překonávají potíže s povinnou školní docházkou a ovládají komunikaci se školou. Děti klientů jsou zapojeni do předškolního vzdělávání nebo jsou podpořeny v přípravě a přechodu na studium středních škol.

Zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity – Při této činnosti dochází k podpoře za účelem aktivního trávení volného času jak dětí, tak celé rodiny. Jsou vybírány jak běžné volnočasové aktivity, tak aktivity na období letních prázdnin.

Situační intervence – Pracovník pracuje se situací „tady a teď“ kdy je přítomen bezprostředního chování členů domácnosti a adekvátně na něj reaguje a poskytuje zpětnou vazbu.

Preventivní aktivity – Pracovník v rámci prevence zajišťuje rozhovory a aktivity vztahující se k rizikovému chování.

Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

Doprovody dětí – Na základě domluvy klíčového pracovníka, rodiny a pracovníka sociálně právní ochrany dětí jsou prováděny doprovody dítěte do školy, k lékaři, na volnočasové aktivity nebo do jiných institucí, kam dítě samo docházet nechce z různých důvodů.

Sociálně terapeutické činnosti

Pomoc v krizi – Pracovník reaguje na krizovou situaci a poskytuje krizovou intervenci nebo klienta odkazuje na pomoc jiného odborníka.

Motivační rozhovor – Pracovník vede rozhovor s cílem povzbudit vnitřní motivaci klienta k provedení a udržení změn. Během této konverzace pracovník asistuje klientovi při rozpoznávání rizikových a ochranných faktorů, které se vyskytují v průběhu procesu změny.

Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Pomoc při vyřizování běžných záležitostí – Tato činnost zahrnuje základní sociální poradenství, základní sociálně právní poradenství, poskytování potřebných informací nebo také doprovody do institucí a jednání s nimi ve prospěch klienta.

Pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob – Pracovník rodině a jejím členům napomáhá při udržování, prohlubování či nápravě vztahů mezi nimi a dalšími příslušníky rodiny. Může se také stát facilitátorem v případě konfliktů v rodině.

2.3. Možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků

Vzhledem k faktu, že nastavení spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků v AUFORI, o.p.s. je dle mého názoru ojedinělé, vycházím v této kapitole převážně z vlastních zkušeností a informací, jež jsou volně dostupné na internetových stránkách organizace, včetně výročních zpráv. Do roku 2022 probíhala spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků v rámci jednoho projektu. Došlo však k rozdělení služeb na SASRD a Učí (se) celá rodina. I přes separaci těchto služeb nadále probíhá aktivní spolupráce mezi těmito profesemi. Spolupráce rodiny s jednou službou sice není podmíněná spoluprací se službou druhou, často se však ve

spolupráci setkávají a společně usilují o zlepšení celkové situace rodiny. Klienti mohou službu vyhledat v rámci vlastní iniciativy. V tomto případě dochází k vyhodnocení rodinné situace a potřeby navázání spolupráce pracovníky z obou stran. Spolupráce může být iniciována také ze strany jednoho z pracovníků, který s rodinou již spolupracuje a vyhodnotí potřebu navázání rodiny na pracovníka druhé služby. V tomto případě je domlouvána společná schůzka, na které se domlouvají cíle spolupráce s oběma službami a kroky, které si pracovníci mezi sebe rozdělí.

Další možností navázání spolupráce v rámci rodiny je iniciativa ze strany OSPOD. Ten může rodině doporučit či nařídit spolupráci s oběma službami. Jedním z funkčních nástrojů, které jsou využívány při práci s rodinami a ve kterých dochází k nastavení spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků je případová konference. Ta si klade za cíl reagovat na aktuální situaci ve které se ohrožené dítě nachází, vyhodnotit veškerá rizika a v rámci podpůrné sítě rodině poskytnout optimální podporu a pomoc skrze koordinaci domluvených kroků. (Vaculíková 2014) Případové konference jsou svolány iniciátorem, zpravidla klíčovým pracovníkem rodiny. Úkolem svolavatele je vyzvání všech zainteresovaných subjektů k účasti na konferenci. Klíčová je především účast klienta, který má možnost vyslyšet názory odborníků a reagovat na ně. Klíčový pracovník by měl zmapovat okruh osob a síť služeb, jež mohou klientovi pomoci při plnění cíle. Cíle případové konference by měly být zřetelně stanoveny a pojmenovány a měly by být v souladu s metodou SMART, která určuje že cíl je konkrétní, měřitelný, dosažitelný, realistický a časově vymezený. Dále jsou v rámci příprav zajištěny záležitosti vztahující se k administrativě a organizaci konference – výběr vhodného času a místa konání, vytvoření a zaslání pozvánek, zajištění nezbytných dokumentů (prezenční listina, prohlášení o mlčenlivosti, souhlas se zpracováním osobních údajů), vytvoření osnovy a harmonogramu. K případové konferenci je přizván zapisovatel, který zaznamenává průběh případové konference a všechny informace, jež vyplynou v průběhu jednání. Za průběh případové konference nese zodpovědnost facilitátor, který moderuje celý proces. Na začátku uvede cele setkání tím, že přivítá a představí všechny zúčastněné subjekty, stanoví pravidla a harmonogram procesu a sdělí důvod a cíl setkání. Následuje představení celkové životní situace klienta, na základě kterého jsou mapovány rizika a potřeby. Dalším krokem je navrhování řešení krizové situace a tvorba plánu podpory, včetně rozdělení úkolů. Právě v tomto bodě dochází k navázání spolupráce rodiny s pedagogickým pracovníkem nebo v případě, že spolupráce již probíhá, dochází k vyhodnocení a případným úpravám. Na konci setkání by měly být stanoveny mechanismy sloužící ke kontrole plnění stanovených úkolů. Mimo organizační

postupy by měl být zajištěn pocit bezpečného prostředí pro klienta a všechny zúčastněné. Od odborných pracovníků je očekáváno že budou hovořit jazykem klienta a budou se snažit o jeho maximální participaci. Klient je při řešení jeho situace rovnocenným partnerem a sám je odborníkem na svou situaci. Je důležité, aby byl předem řádně připraven na případové setkání a měl by mít všechny podstatné informace. (Hejnová, Pánková, Košanová, 2022) Na základě žádosti pracovníka OSPOD pracovníci společně vypracovávají zprávu o spolupráci s konkrétní rodinou. Oba pracovníci tímto předávají informace o plnění či neplnění domluvených cílů a doporučují další postupy v řešení životní situace rodiny.

Na základě individuálního plánu mají pracovníci rozdělené kompetence. Společným polem působení sociálního a pedagogického pracovníka je převážně oblast povinné školní docházky, výchovy a trávení volného času. Pracovníci v průběhu spolupráce opakovaně revidují individuální plán rodiny. Sociální a pedagogický pracovník v rámci spolupráce tvoří minitým, ke kterému mohou přizvat další účastníky, například vedoucí služby. Jedná se o prostor vytvořený ke sdílení informací potřebných pro spolupráci. V rámci minitýmu pracovníci vyhodnocují situaci rodiny a domlouvají se na dalším konkrétním postupu. K setkání dochází převážně v případě řešení krizové situace, která v rodině nastala, v případě revize individuálního plánu a v momentě kdy pracovník plánuje ukončení spolupráce s rodinou. Konzultovat konkrétní případy mohou pracovníci také v rámci pravidelných intervizí. Intervize je skupinová diskuse mezi pracovníky, která slouží k výměně názorů a vzájemné konzultaci. Tato forma setkání umožňuje zaměstnancům zjistit, zda se jejich kolegové potýkají se stejnými problémy, jak s nimi kolegové pracují a co se mohou naučit z jejich přístupu k řešení těchto problémů. Během intervize mohou zaměstnanci diskutovat a zkoumat alternativní přístupy k řešení daných otázek. Hlavní výhodou intervize je, že pomáhá využít veškerý potenciál odbornosti, zkušeností a dovedností, které jsou k dispozici v týmu. (Trautmann, 2010)

3. Průzkum spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků

V praktické části bude specifikováno, jaké metody a techniky budou využity pro průzkum, který se zabývá možnostmi spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami. Praktická část formuluje hlavní cíl a dílčí výzkumné otázky. V návaznosti na dílčí výzkumné otázky bude představena jejich transformace na konkrétní tazatelské otázky, které budou pokládány záměrně vybraným respondentům. Dále bude představena charakteristika respondentů, popsán průběh výzkumu. Finální částí je samotná analýza a interpretace dosažených výsledků výzkumu

3.1. Metodologická východiska

Cílem diplomové práce, která nese název Možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami, bude zjistit jaké jsou možnosti spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky při práci s rodinami. Budou zjišťovány konkrétní činnosti, které pracovníci vykonávají, jakým způsobem spolupráce vzniká a jak probíhá proces spolupráce. Zjišťovány budou také individuální názory na pozitivní či negativní vlivy této spolupráce.

Pro tento výzkum byly stanoveny šest dílčích výzkumných otázek:

Dílčí výzkumná otázka 1: V čem spočívá spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

Dílčí výzkumná otázka 2: Jak probíhá komunikace mezi sociálními a pedagogickými pracovníky

Dílčí výzkumná otázka 3: Co by pracovníci změnili ve spolupráci sociálních a pedagogických pracovníků?

Dílčí výzkumná otázka 4: Jaká jsou vzájemná očekávání od pracovníků?

Dílčí výzkumná otázka 5: Jaké jsou výhody vyplývající ze spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

Dílčí výzkumná otázka 6: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

K dosažení odpovědí na stanovené dílčí výzkumné cíle, byla provedena operacionalizace výzkumného cíle na konkrétní tazatelské otázky, které jsou znázorněny v níže uvedené

transformační tabulce. Pomocí těchto tazatelských otázek budou získány odpovědi pro již stanovené dílčí výzkumné cíle, které odpoví na hlavní cíl celé práce.

Tabulka č. 1 – Transformační tabulka

Hlavní cíl (HC)	
Jaké jsou možnosti spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky při práci s rodinami?	
Dílčí výzkumné otázky (DVO)	Tazatelské otázky (TO)
DVO 1: V čem spočívá spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?	TO 1: Jaké úkony společně vykonáváte?
	TO 2: Jak spolupráce vzniká?
	TO 3: Jak často probíhají schůzky s rodinami?
	TO 4: S jakými dalšími subjekty spolupracujete?
DVO 2: Jak probíhá komunikace mezi sociálními a pedagogickými pracovníky.	TO 5: Jak probíhá předávání informací mezi pracovníky?
	TO 6: Jak probíhá domlouvání dalších postupů při spolupráci?
DVO 3: Co by pracovníci změnili ve spolupráci sociálních a pedagogických pracovníků?	TO 7: Co by pracovníci rádi změnili ve vzájemné spolupráci?
DVO 4: Jaká jsou vzájemná očekávání od pracovníků?	TO 8: Jaké by měl pracovník mít vlastnosti?
	TO 9: Jaké činnosti by měl v rodině vykonávat?
DVO 5: Jaké jsou výhody vyplývající ze spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?	TO 10: Jaké vnímáte výhody spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?
DVO 6: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?	TO 11: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky?
	TO 12: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce obou pracovníků ve vztahu k rodině?

Respondenti

Výběr respondentů pro empirickou část práce byl záměrný. Základním principem metody je cíleně vybrat respondenty, kteří mají určité vlastnosti. Osloveno bylo sedm pracovníků, jež působí v neziskové organizaci Aufori, o.p.s. Výzkumným vzorkem jsou čtyři sociální pracovníci a tři pedagogičtí pracovníci. Informace konkretizující vlastnosti respondentů jsou zaznamenány v tabulce číslo 2. Z důvodu anonymity nebude uváděno celé jméno a respondent bude označován písmenem R a číslem pro odlišení odpovědí ve vyhodnocování. V tabulce je dále uvedeno pohlaví, pozice, kterou daný pracovník vykonává a délka jeho působení v této pozici. Všichni respondenti byli poučeni o účelu a způsobu zpracování rozhovorů, se zveřejněním souhlasili. Části rozhovorů jsou zpracovány v rámci interpretace výsledků šetření. Kompletní rozhovory jsou k dispozici k nahlédnutí v rámci příloh této diplomové práce.

Tabulka č. 2 – Charakteristika respondentů

RESPONDENT	POZICE	DÉLKA PŮSOBNÍ	POHLAVÍ
R1	sociální pracovník	2 roky	žena
R2	sociální pracovník	2 roky	muž
R3	sociální pracovník	1 rok	žena
R4	sociální pracovník	1,5 roku	žena
R5	pedagogický pracovník	0,5 roku	muž
R6	pedagogický pracovník	1,5 roku	žena
R7	pedagogický pracovník	2 roky	žena

Výzkumná metoda

Existují dva hlavní přístupy ve výzkumu: kvalitativní a kvantitativní. Kvantitativní výzkum se zaměřuje na sběr a analýzu číselných údajů, které lze podrobit matematickému zpracování. Naopak kvalitativní výzkum klade důraz na slovní popis a interpretaci, což umožňuje detailnější porozumění zkoumaným jevům. Tento přístup umožňuje zachytit informace a kontext, které by mohly být ztraceny ve striktně číselném přístupu. Při kvalitativním výzkumu můžeme lépe porozumět postojům, motivacím a jedinečným aspektům dané situace, což poskytuje hlubší perspektivu na zkoumanou problematiku. (Gavora, 2010) Tyto důvody vedly k použití kvalitativní metody sběru dat v podobě rozhovorů s pracovníky. Jednou z nejčastějších metod

kvalitativního výzkumu je rozhovor, který lze dále klasifikovat jako strukturovaný, polostrukturovaný nebo nestrukturovaný. V empirické části této diplomové práce byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Tento typ rozhovoru využívá předem připravený seznam otázek jako vodítko, ale zároveň umožňuje flexibilitu v průběhu interview, aby bylo možné upřesnit či rozvést určité informace dle potřeby respondentů.

Organizace a průběh výzkumu

Výzkum se uskutečnil v průběhu měsíce března a dubna roku 2024. Po stanovení dílčích cílů a zhotovení konkrétních tazatelských otázek byly respondenti osloveni ústně či elektronickou formou přes e-mail. Respondentům bylo předem sděleno, jaký je účel rozhovoru, téma diplomové práce a její hlavní a dílčí cíle. Se čtyřmi respondenty následně proběhl osobní rozhovor, se třemi respondenty proběhl rozhovor telefonický.

Na začátku rozhovoru byl respondentům sděleny obecné informace vztahující se k této diplomové práci a tazatelce. Dále byli respondenti poučeni o způsobu zpracování rozhovoru. Rozhovor byl nahráván na diktafon v mobilním telefonu tazatelky, po transkripci rozhovoru byly nahrávky smazány. V rámci etiky výzkumu bylo respondentům sděleno, že je jim zaručena anonymita a odpovědi na otázky jsou zcela dobrovolné. Po souhlasu respondentů s nahráváním započal polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory probíhaly individuálně, průměrný čas trvání rozhovoru byl 25–30 minut.

Způsob zpracování dat

Po dokončení každého rozhovoru proběhla transkripce získaných údajů potřebných pro vyhodnocení výzkumných cílů. Po transkripci všech sedmi rozhovorů začala samotná analýza získaných dat. K analýze získaných dat byla využita technika otevřeného kódování. Otevřené kódování je proces, který začíná prvotním průchodem daty s cílem přiřadit jim označení. Tímto způsobem výzkumník může identifikovat klíčová témata v datech a lépe porozumět obsahu přepsaných textů. (Hendl, 2008) V této části bylo provedeno kódování po tazatelských otázkách. Bylo zvoleno také odlišné zbarvení textu, přičemž byly zvýrazňovány určité výpovědi v textu, které se vztahovaly k dílčím otázkám a jednotlivým kódům a byly tak nacházena podstatná témata, která byla zmiňována účastníky výzkumu.

3.2. Analýza a interpretace výsledků šetření

Tato kapitola se bude zabývat samotnou analýzou a následnou interpretací výsledků výzkumu. Tazatelské otázky budou podrobně popsány. Zaznamenány budou především shody a markantní rozdíly v tvrzeních respondentů. Tazatelské otázky následně odpoví na výzkumné otázky, které povedou k zodpovězení hlavního cíle celé práce. Získaná data budou přehledně shrnuta v samostatné závěrečné kapitole. Pro vyšší autenticitu budou do textu vkládány doslovné přepisy jednotlivých tvrzení respondentů, které budou označeny kurzívou.

Dílčí výzkumná otázka 1: V čem spočívá spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

Tato dílčí otázka se věnuje samotnému popisu činností, které sociální a pedagogičtí pracovníci vykonávají a také zjišťuje, v jakých činnostech se tyto profese střetávají. Popsáno je, jak tato spolupráce vzniká a jaké jsou postupy při navázání spolupráce. Zjišťována je také četnost schůzek a zda schůzky s rodinou probíhají s oběma pracovníky najednou, či jsou preferovány schůzky oddělené. Dalším zkoumaným tématem jsou další subjekty, se kterými pracovníci spolupracují při práci s rodinami. K této výzkumné otázce byly vytvořeny čtyři tazatelské otázky, na které měli respondenti možnost otevřeně odpovědět.

Tazatelská otázka 1: Jaké úkony společně vykonáváte?

Cílem této otázky je jmenovat činnosti, které se objevují při práci s rodinou a jsou pro obě profese společné.

R2 spolupráci s pedagogem shrnuje takto: „*No jakoby ta spolupráce se prolíná celou tou prací s rodinou, když ten pedagog dochází do rodiny tak my spolu pracujeme víceméně na všem, protože u nás v Aufori ho nevnímáme asi jenom v tom úzkém smyslu jako pedagoga, který doučuje ale pracujeme s ním na pozici sociálního pedagoga. Vzhledem k tomu, že ten pedagog je v užším kontaktu s dítětem, než sociální pracovník tak se může stát, že na pedagoga v rodině přehodím to, aby s dítětem něco probral, protože třeba vím, že s ním má mnohem lepší a otevřenější vztah než já, jakožto sociální pracovník*“

Pracovníci se shodují především na střetu v oblasti školní a výchovné problematice. Oba pracovníci mají možnost komunikovat se školou a řešit otázku školních pomůcek, stravování, výchovných problémů. R6: „*Třeba ve škole mi řeknou, že dítě nemá pomůcky a učebnice, tak*

řeknu sociální pracovníci a ta se s rodinou mrkne na jejich finanční situaci a třeba zkusí na ty pomůcky našetřit, nebo s nimi podá žádost na nadaci a tak.“ Dalším společným tématem je absence ve školských zařízeních. R5: *„Třeba když to dítě má nějaké problémy s absencí ve škole, já to s tím dítětem proberu a sociální pracovník to probere s rodiči. Třeba si pak domluvíme že to dítě budeme doprovázet do školy, to taky občas děláme, střídáme se u toho podle časových možností.“* V rámci školy se pracovníci účastní výchovných komisí.

R3 také sděluje, že na společných schůzkách mohou pracovníci s dětmi hrát hry, díky kterým budují vztah s dítětem a dávají mu tak bezpečný prostor pro vyjádření svých pocitů.

Dalším často zmiňovaným prostorem pro setkání pracovníků jsou případové konference.

R1 a R2 sdělili, že dříve byla spolupráce pedagoga podmíněna spoluprací se sociálním pracovníkem. Nyní jsou však obě profese nezávislé na sobě a s klienty uzavírají samostatné smlouvy.

Tazatelská otázka 2: Jak spolupráce vzniká?

Touto otázkou bylo zjišťováno, jakým způsobem spolupráce vzniká. Především kdo může být iniciátorem navázání této multidisciplinární spolupráce. Všichni respondenti udávají tři stejné způsoby vzniku spolupráce. Prvním zmiňovaným způsobem bylo navázání spolupráce ze strany sociálního pracovníka, který již s rodinou spolupracuje. Ten může na základě vyhodnocení situace dítěte navrhnout možnost navázání spolupráce v rámci programu Učí (se) celá rodina. V opačném případě probíhá v rodině spolupráce s pedagogem, ale rodina se na něj obrací se záležitostmi, které se týkají sociální práce. R3 tento způsob specifikuje takto: *„...do rodiny dochází sociální pracovník a s rodinou vyhodnotí, že by byla v rodině prospěšná i spolupráce s pedagogem, nebo naopak že prvotní zakázky v rodině jsou s pedagogem a do rodiny začnu docházet i já.“*

Třetím způsobem je spolupráce vycházející ze strany OSPOD. R7: *„Často je to ale od OSPODU, tam ta spolupráce může být jenom jako doporučení nebo to té rodině můžou nakázat. Je to pak v IPODu, píšou se zprávy o průběhu spolupráce, a tak no.“* Spolupráce tedy může být buď na bázi dobrovolnosti nebo nařízená. R2 sděluje, že pracovník OSPOD může sjednat schůzku, které se zúčastní rodina, OSPOD a oba pracovníci Aufori. Na schůzce jsou vyjednány zakázky na základě potřeb dítěte. V případě, že to vážnost případu vyžaduje, jsou svolávány případové konference, na kterých může být také sjednána spolupráce s oběma pracovníky.

Pracovníci také nevylučují možnost, že spolupráce vzniká ze strany rodiny. R7 upřesňuje: „*No tak může se stát, že si nás ta rodina najde sama, třeba od příbuzných, ke kterým už chodíme, nebo hledají na internetu, nebo jim o nás řeknou třeba na nějakém úřadě.*“

Tazatelská otázka 3: Jak často probíhají schůzky s rodinami?

Cílem této tazatelské otázky je zjistit intenzitu spolupráce. Také bylo úkolem zjistit, jak často se u rodiny setkávají pracovníci a jaká četnost společných schůzek jim vyhovuje a je pro ně funkční. Všichni pracovníci se shodují v tom, že do rodiny dochází alespoň jednou za týden, upozorňují však na jejich flexibilitu. Četnost schůzek může být upravena dle potřeby klientů, R2: „*No to je takový individuální, takovej standart je jednou týdně, samozřejmě když to situace vyžaduje a máme na to kapacity, tak jsme schopný tam chodit dvakrát i třikrát týdně. Naopak když ta situace není tak vážná tak se s rodinou můžeme domluvit, že tam budeme chodit jednou za dva týdny. Ale jak říkám, standart je jednou týdně.*“

Názory pracovníků se však liší v četnosti společných schůzek. Například R2 a R7 se snaží do rodin chodit s dalším pracovníkem co nejčastěji, R2: „*Je to na domluvě a asi jak v které rodině. Byl bych rád, kdyby to bylo běžné. Protože v rodinách, kde to jde, kde to není problém tak se snažím chodit společně s pedagogem. To je jakoby dobrý v tom, že pedagog se věnuje dětem a já s rodičem máme více prostoru k řešení věcí které se vztahují k sociální práci.*“ Naopak R4 a R6 sdělují, že preferují, když do rodin chodí samostatně. R4: „*Do rodiny chodíme primárně každý v jiný čas, abychom se vzájemně nerušili a každý pracovník měl možnost spolupracovat i s dítětem i s rodičem.*“ Díky této otázce se prokázaly rozdíly ve způsobu vnímání potřeby společných schůzek v domácnosti. Zároveň pracovníci popsali, jaké se vyskytují překážky na společných schůzkách, jsou to například malé prostory, ve kterých rodiny žijí a nejsou uzpůsobeny pro schůzky, vysoký hluk ve více početných rodinách nebo si rodiny nepřejí společná setkání, toto tvrzení specifikuje R2 „*Třeba chtějí mít ten svůj čas na sociálního pracovníka a nechtějí, aby se ten čas dělil.*“

Tazatelská otázka 4: S jakými dalšími subjekty spolupracujete?

Tato tazatelská otázka zjišťuje, s jakými dalšími subjekty pracovníci spolupracují v rámci multidisciplinární spolupráce. Pracovníci potvrdili tvrzení z TO 1, že častá spolupráce je právě se školami a školskými zařízeními. Dále také opakovaně hovořili o spolupráci s OSPOD. Se spoluprací s OSPOD se setkávají všichni pracovníci ve vysoké míře. Stejně jako R3, tak R1 a

R5 se zmínili o psaní zpráv o spolupráci, jež si OSPOD vyžádá a oba pracovníci se vyjádří k průběhu spolupráce a plnění stanovených cílů s rodinou. R3: „*Jinak ten OSPOD, když jsou rodiny v evidenci. Pro něj pak píšeme zprávy o spolupráci, ve kterých popisujeme průběh a plnění spolupráce.*“ Dalšími subjekty jsou pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nízkoprahová zařízení, raná péče, sociální šatník a jiné organizace. R2: „*...vlastně jako vzhledem k tomu, jak je široký ten rozsah těch spolupracujících organizací, tak tak široký je to, s kým spolupracujeme. Nebráníme se spolupráci s žádnou navazující službou.*“

Dílčí výzkumná otázka 2: Jak probíhá komunikace mezi sociálními a pedagogickými pracovníky.

Druhá dílčí otázka si klade za cíl zjistit, jakým způsobem spolupracovníci komunikují. Primárně jak probíhá předávání informací podstatných pro spolupráci. Respondenti měli možnost představit všechny nástroje, které využívají k sjednávání dalších postupů a kroků, které následně aplikují při výkonu své práce s rodinou. Pro účel zjištění těchto otázek byly kladeny dvě tazatelské otázky.

Tazatelská otázka 5: Jak probíhá předávání informací mezi pracovníky?

Jelikož pracovníci Aufori působí v terénu, kladla jsem tuto otázku za účelem zjištění postupů předávání informací. Pracovníci odpovídali na tuto otázku převážně jednotně. Ke komunikaci využívají telefonní kontakt nebo se setkávají osobně v kanceláři. R1: „*Potkáváme se v kanceláři, takže face to face si můžeme předat nejnovější informace a poradit se. Je potřeba aby ta komunikace mezi námi fungovala, třeba když potřebuji rodině něco vzkázat nebo něco zjistit přes pedagoga.*“

Dále pracovníci mají k dispozici emailové adresy, ty však příliš nepoužívají ke komunikaci mezi sebou, preferují je jako nástroj komunikace s ostatními subjekty.

Dále pracovníci zmínili zápisy, ve kterých zaznamenávají průběh všech kontaktů.

R2: „*Nebo oba děláme zápisy ze schůzek.*“

T: „*Takže ty zápisy děláte nějak společně nebo jak tomu mám rozumět?*“

R2: „*Ne ne, zápisy děláme každý zvlášť ale navzájem do nich můžeme nahlížet.*“

Tazatelská otázka 6: Jak probíhá domlouvání dalších postupů při spolupráci?

Tato otázka se zaměřuje na strategie a nástroje, díky kterým pracovníci vytváření plány další společné podpory rodiny. Všichni pracovníci sdělili, že mají možnost konkrétní případy konzultovat s týmem na intervizích R2: „*Tam je fajn to probrat s celým týmem, oni mají vždycky nějaký další nápady, nebo na supervizích.*“ R7: „*Nebo na supervizi, ale tam je to spíš o těch pocitech než o praktickém řešení té situace rodiny. Ale i právě ty pocity pracovníka jsou důležité, aby třeba nevyhořel žejo.*“

Dále R1, R2, R4 a R5 zmínili že využívají minitým. Konkrétně jej na mou žádost specifikoval R6.

T: „*Zmínila jsi minitým, můžeš to víc rozvést?*“

R6: „*Jo, minitým je nástroj, který používáme k internímu rozhodování se o tý situaci v rodině. Příkladem může být třeba to, že pedagogovi se nedaří nějak navázat spolupráci s rodinou, ty schůzky jsou často rušené ačkoli se sociálním pracovníkem probíhají pravidelně, tak si dáváme ten minitým abychom si domluvili další postup a dohodli se, co dál s tou situací abychom postupovali koordinovaně a jednotně.*“

Dílčí výzkumná otázka 3: Co by pracovníci změnili ve spolupráci sociálních a pedagogických pracovníků?

Tato dílčí výzkumná otázka zjišťuje, jaké změny by jednotliví pracovníci uvítali. Může se jednat o změny ve vztahu ke kolegům či ve vztahu k zaměstnavateli. V této otázce se respondenti rozdělili na dvě strany, čtyři pracovníci jsou spokojeni s aktuální situací a nemají potřebu změny. R7: „*Za mě asi nic, jakože ze strany zaměstnavatele máme asi vše, co potřebujeme a s kolegy tu práci máme takovou, jakou si ji nastavíme.*“ R2: „*Já si myslím že to máme v Aufferi nastavené vlastně docela dobře, že mě nenapadá nic, co bych na tom chtěl měnit.*“ R4: „*No já bych řekla že to máme u nás metodicky dost dobře nastavené. Teda alespoň za mě. Je super, jak moc jsme flexibilní, dojedeme kamkoli, kdyžtak teď už máme i auto, máme pružnou pracovní dobu, myslím že ta naše práce je dost efektivní.*“

Změny, které by pracovníci uvítali jsou následující:

R1: *„Za mě je problém v naší kapacitě, teda hlavně kapacitě pedagogů. Ta poptávka je velká. Ty rodiny pak chtějí abychom my, sociální pracovníci ty děti doučovali ale to naše hlavní činnost.“* Pracovnice tedy vyslovila změnu, která směřuje směrem vedení organizace.

Pracovníci R5 a R6 zmínili změny které by se měly uskutečnit na úrovni pracovníku vzájemně.

R5: *„Častější společné schůzky v rodinách. V případě, že je rodič na doučování rušivým elementem, tak v případě společné návštěvy mi ten sociální pracovník klienta "zabaví" a zajistí se tím hladší průběh doučování. Taký si myslím že při společných schůzkách by bylo méně komplikovanější pro klienta myslet pouze na jednu společnou schůzku v týdnu, než na dvě různé schůzky v různé dny a časy se dvěma pracovníky.“* R6: *„Jasněji si vydefinovat, co bude který pracovník zajišťovat, kdo bude komunikovat se školou a podobně.“*

Dílčí výzkumná otázka 4: Jaká jsou vzájemná očekávání od pracovníků?

Cílem této dílčí výzkumné otázky je zjistit, jaká jsou vzájemná očekávání od pracovníků. Otázky byly kladeny protikladně – sociální pracovník popisoval očekávání od pedagogického pracovníka a pedagogický pracovník naopak popisoval jeho představu o pozici sociálního pracovníka. Byly položeny dvě tazatelské otázky, které se zaměřovali na vlastnosti pracovníků a na činnosti, které vykonávají.

Tazatelská otázka 8: Jaké by měl pracovník mít vlastnosti?

Odpovědi na tuto otázku se zaměřoval především na osobnostní předpoklady a znalosti z oboru.

Sociální pracovníci od pedagogických pracovníků očekávají tyto vlastnosti: Flexibilita, spolehlivost, empatie, nedirektivní přístup, kladný vztah k dětem a jejich potřebám, komunikativnost, umění přizpůsobit se jazyku klienta, pracovitost, zodpovědnost, znalostní vybavenost v předmětech, které doučuje, znalosti ze sociální oblasti.

Pedagogičtí pracovníci od sociálních pracovníků očekávají: transparentnost, komunikativnost, důvěryhodnost, porozumění, cit, empatie, trpělivost, vytrvalost, naslouchání, pevně stanovené hranice, znalost ve svém oboru, umění zvládat krizové situace.

Tazatelská otázka 9: Jaké činnosti by měl v rodině vykonávat?

Sociální pracovníci od pedagogických pracovníků očekávají že budou děti doučovat, vymýšlet zábavné aktivity, hrát didaktické a rozvojové hry, komunikovat se školou, řešit přípravu a docházku do školy, doprovázet dítě či rodiče, působit preventivně v oblasti volnočasových aktivit a aktivně se připravovat na schůzky.

R1: „*Neměl by jen dělat čistě doučování, ale měl by to dítě zaujmout, vymyslet nějaké zábavné aktivity, aby to ty děti bavilo. Může se stát, že třeba díky té aktivitě se dítě rozpovídá a pak už ta schůzka není jenom o doučování ale o navázání vztahu.*“

Pedagogičtí pracovníci od sociálních pracovníků očekávají že budou s rodiči pracovat a poskytovat jim sociální poradenství v oblasti financí a finanční gramotnosti, dluhů, bydlení, dávek, výchovy, chodu domácnosti, péče o dítě. Také očekávají že pracovníci budou rodiče doprovázet na úřady.

Dílčí výzkumná otázka 5: Jaké jsou výhody vyplývající ze spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

Tato dílčí výzkumná otázka se zaměřuje na to, jaké subjektivní výhody vnímají pracovníci při spolupráci v rodinách. Zjišťovány jsou výhody vyplývající nejen pro klientské rodiny ale pro samotné pracovníky. Tyto výhody zkoumá jedna tazatelská otázka.

Tazatelská otázka 10: Jaké vnímáte výhody spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

Jelikož považuji za podstatné zdůraznit efektivitu a podstatnost spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků, cituji odpovědi všech respondentů.

R1: „*Na ten problém nahlíží více lidí, to je velká výhoda, obzvlášť když je ta rodinná situace komplikovanější. Taky se stává že když do rodiny dochází pedagog tak rodič má potřebu s ním něco řešit anebo si jen povídat, ale na to nemá ten pedagog kapacitu, a tak polovinu času, kterou má vyhrazenou pro dítě, věnuje tomu rodiči. Hlavně si taky tu práci mezi sebou rozdělí, na jednoho pracovníka by toho mohlo být hodně.*“

R2: „*Je to vlastně další osoba, na kterou se může ten klient nebo dítě obrátit. Je taky super že ten náš pedagogický program je tady na to doučování. Vím, že v jiných SAS to funguje tak, že*

jeden pracovník dělá sociální práci a zároveň doučuje. To prostě není tak funkční, když máš na tu rodinu vyhrazenou hodinu týdně tak nic nestihneš. To pak musíš rodině věnovat aspoň dvě hodiny a půlí se ti tak kapacita. To je za mě velká výhoda. Taky vidím výhody při spolupráci se školou. Mýváme pedagogy, kteří pracovali ve škole a znají, jak školy fungují. Celkově ti pedagogové můžou rodině přispět tím, že se zaměřují na školský systém zatím co my se zaměřujeme na sociální systém, a tak hezky se to dělí. Taky se dělí ty odpovědnosti, je to příjemný že vše není na ramenou jednoho pracovníka.“

R3: „Například to že se dítěti věnuje rádoby třetí strana, která dítě nijak nehodnotí, které se dítě může svěřit. Sociální pracovník může s dítětem řešit jeho vztahy, domácí úkony a jiné věci, které po něm rodiče vyžadují a může právě tomu rodiči a dítěti pomoci nastavit určitá pravidla, která jsou vyhovující pro obě strany. Zároveň pedagog k tomu může přidat své postřehy v rámci učení, kdy je třeba z některých nároků rodičů slevit, nebo naopak přidat. Stalo se i, že dítě bylo rádo, když na doučování docházel sociální pracovník a zároveň pedagogický pracovník, kdy se sociální pracovník věnoval rodiči a pedagog dítěti a tím dítě mělo prostor se tomu pedagogovi svěřit. Výhodou taky vnímám to, když dojde na nějaké setkání ve škole, nebo na OSPODu a je fajn když je přítomen sociální a pedagogický pracovník, jelikož každý může na takovém setkání rodinou situaci popsat ze svého úhlu pohledu neboli co on s rodinou řeší.“

R4: „Já vidím velkou výhodu v tom, že ten pracovník nemusí vše rozhodovat sám, není jen na něm, jak vyhodnotí tu situaci. Někdy se totiž dostáváme do rodin, kdy to není úplně ideální, a tak nemusí nést zodpovědnost jen jeden. Zároveň ty problémy klientů jsou vždy propojené, často jsou ty pedagogické a sociální problémy na sebe navázané. Takže je fajn že na to jsou dva sehraní kolegové, kteří pomáhají rodině.“

R5: „Výhoda je v tom že pedagog i sociální pracovník znají rodinu osobně, tím pádem i jejich problémy a mohou si vzájemně předávat informace, radit si. Fajn je že každý pracovník se může zaměřit na to co je v jeho kompetencích na plno. Jakože sociální pracovník se může zaměřit například na zapojování dítěte do chodu domácnosti a pedagog se může zaměřit jak na samotné doučování, tak i na výchovné problémy. Z praxe můžu říct, že my pedagogové máme bližší vztah k dítěti, máme více informací, a to může pomoci sociálnímu pracovníkovi v řešení problémů rodič versus dítě.“

R6: „Výhodou je bezesporu určitá komplexnost služeb klientovi, širší záběr v pomoci. My spolu ty situace konzultujeme a nalézáme společná řešení. Když je to potřeba, tak jeden nebo druhý pracovník může zajistit pomoc v situacích, které nespádají do jeho kompetencí.“

R7: „No tak určitě to, že si mezi sebou mohou vždy poradit, jakože kouknout na tu situaci a říct si co je potřeba. Hodně pomáhá to, že si tu práci mezi sebou rozdělí, protože těch problémů v rodinách je hned několik.“

Společně jmenovanou výhodou je vzhledem ke komplikovanosti případů jednoznačně rozdělení kompetencí mezi dva pracovníky. Na pracovníka tak není kladena zátěž a má prostor pro individuální práci s klientem. Pracovníci se shodují v tom, že spolu mohou konzultovat klientské případy a vnímají pozitivně to, že mají možnost vyslechnout si subjektivní pohled kolegy.

Dílčí výzkumná otázka 6: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

Poslední dílčí výzkumná otázka se zaměřuje na rizika, jež vnímají pracovníci při spolupráci dvou profesí s rodinou. Tato otázka obsahuje dvě tazatelské otázky, první se vztahuje k vzájemnému vztahu pracovníků a druhá se vztahuje k samotným klientským rodinám.

Tazatelská otázka 11: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky?

Pracovníci R2, R5 a R6 se shodli v tom, že pracovníci si navzájem mohou ovlivňovat své názory a postoje ke klientům, R2: „No, ve vztahu nás pracovníků jsou tu rizika, já se tomu teda snažím předcházet, ale prostě můžeme si navzájem ovlivňovat názory na tu rodinu a jejich situaci. Ale já se fakt snažím abych já nikoho neovlivňoval, když tam dochází do té rodiny, ale tomu se asi nikdy zcela nevyhneš.“

R1 k tomu sděluje „Napadá mě riziko toho, že ti pracovníci si prostě nesednou, nebude jim vzájemně vyhovovat jejich pracovní styl. Nebo se mi stalo že jsem na pedagoga delegovala úkol a neudělal to.“

R4 také hovoří o riziku který vychází z předávání informací a sděluje, že si na začátku spolupráce s rodinou a druhým pracovníkem vyjasňuje možnosti otevřeného sdílení informací.

Tazatelská otázka 12: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce obou pracovníků ve vztahu k rodině?

Pracovníci při této otázce přemýšleli delší dobu, než tomu tak bylo při jiných otázkách, sdělili, že se jedná o náročnou otázku. R1 nespatřuje žádné riziko, vnímá spolupráci pouze jako přínos pro rodinu.

R2: „*No a ve vztahu ke klientovi toho moc není, možná to že klient může mít zmatky v tom, kdo co dělá, jaké má kompetence. Ale to se dá klientovi vysvětlit, klidně opakovaně. Po mě třeba chtějí doučování, což není moje silná stránka. Zase po pedagogovi chtějí sociální práci. Ale jak říkám, na tom se dá zapracovat a vysvětlit jim ty naše role.*“

R6: „*Mnohdy se stává, že klient je zmatený z toho, kdo jakou činnost v rodině vykonává, pokud do rodiny přijde jeden pracovník podstatně později, může se stát, že se klient nadále obrací ve všem na pracovníka, kterého už zná a se kterým má vybudovaný vztah.*“

R5: „*Každý pracovník může mít jiný přístup. My pedagogové máme většinou k dítěti více kamarádský vztah než sociální pracovníci. Můžeme si s dítětem tykat, ale sociální pracovník to tak chtít nemusí. Dítě tak může být zmatené, jak se s každým pracovníkem baví, i když jsou ze stejné organizace.*“

R3: „*I když možná je tu riziko z časového úhlu pohledu, protože pokud sociální a pedagogický pracovník nedochází do rodiny současně a rodina je časově vyčerpaná, tak čas by mohl být jakýmsi rizikem.*“

Z odpovědí lze vyvodit že hlavním rizikem pro klienta je rozlišení rolí pracovníků. Klienti tyto role zaměňují. R2, R3, R4, R5 však hovoří o tom, že klientům jsou role a kompetence pracovníků opakovaně vysvětlovány.

3.3. Shrnutí praktické části

Tato kapitola slouží ke shrnutí výsledků průzkumu, který se týkal možností spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami. Odpovědi byly poskytnuty od sedmi respondentů z neziskové organizace AUFORI, o.p.s. Poznatky budou shrnuty jednotlivě ke každé dílčí výzkumné otázce a v poslední části bude odpovězeno na hlavní cíl diplomové práce.

První dílčí výzkumná otázka nahlédla do průběhu celé spolupráce mezi těmito dvěma profesemi. Respondenti se shodli, že spolupráce mezi pracovníky začíná z pravidla třemi způsoby. Prvním způsobem je navázání spolupráce na základě iniciativy sociálního pracovníka, jenž s rodinou spolupracuje. Jestliže sociální pracovník s rodinou vyhodnotí potřebu doučování dítěte a dalších činností, jež jsou spojeny se školní docházkou, iniciuje společnou schůzku, kde pedagog představí své služby a následně proběhne vyjednání zakázek. Druhým způsobem je navázání spolupráce na základě doporučení pedagogického pracovníka. Ten může s rodinou spolupracovat bez podmínky spolupráce se sociálním pracovníkem. Náročná situace klientských rodin však bývá často provázána jak pedagogickými, tak sociálními problémy. Rodiny se na pedagogického pracovníka obracejí s otázkami, které se týkají například financí, bydlení, úřadu apod. Pracovník tedy nabídne klientům možnost spolupráce se sociálním pracovníkem sociálně aktivizační služby. Třetím způsobem navázání spolupráce je podnět ze strany Odboru sociálně právní ochrany dětí. Ta může spolupráci pouze doporučit jako podpůrnou službu, nebo může spolupráci nastavit jako povinnou. Pracovník OSPOD svolává společnou schůzku, na které jsou rodině představeni oba pracovníci AUFORI a dochází k rozdělení úkolů a tvorbu IPOD. V některých případech může pracovník OSPOD svolat případovou konferenci, ta je již výše specifikována. Respondenti uvedli také čtvrtý, méně častý způsob navázání spolupráce, kterým je iniciativa ze strany klientů. Může se však stát, že jim je služba doporučena ze strany blízkých osob či na úřadech.

Je-li spolupráce se sociálním i pedagogickým pracovníkem navázána, záleží na domluvě mezi nimi a rodinou, jaká bude četnost schůzek a zda schůzky budou probíhat společně či odděleně. Respondenti se v tomto ohledu lišili. Někteří uvedli, že preferují společné schůzky, protože si mohou rozdělit úkoly, převážně se pedagog věnuje dítěti a sociální pracovník má prostor pro konzultaci s rodiči. Respondenti však uvedli, že společné schůzky nejsou vždy umožněny. Důvodem jsou malé prostory, ve kterých rodiny žijí, vysoký počet osob, hluk či samotné přání klienta, aby schůzka proběhla odděleně.

V průběhu spolupráce s rodinou se role pracovníků prolínají. Nejčastěji zmiňovaným okruhem, ve kterém se střetávají je školní docházka dítěte. Pracovníci na sebe navazují v otázkách absence, školních pomůcek, školního stravování či chování dítěte ve škole. Navazuje na to téma výchovných problémů. Ty může pedagog konzultovat s dítětem, sociální pracovník s rodiči a následně může proběhnout prolnutí těchto dvou světů, aby spolu fungovaly. Pracovníci mohou rodině poskytovat široké spektrum služeb, ve kterých se doplňují. Příkladem mohou být doprovody do školy, dítěti jsou poskytovány za účelem plnění povinné školní docházky a rodiči jsou poskytovány v rámci třídních schůzek či výchovných komisí. Krom školských zařízení pracovníci spolupracují s dalšími institucemi, nejčastěji jmenovaná jsou pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, raná péče, sociální šatník a jiné organizace.

Druhá dílčí výzkumná otázka se zaměřuje na komunikaci a předávání informací mezi pracovníky. Z praktického hlediska předávání informací uvedli pracovníci osobní kontakt, setkání v kanceláři, telefonické hovory, či méně časté emailové komunikace. V případě potřeby hlubšího projednání konkrétního případu mají k dispozici jednou za měsíc intervizi, jednou za šest týdnů supervizi a v případě nutnosti mohou svolat minitým, který je výše podrobně specifikován.

Třetí dílčí výzkumná otázka pracovníky podnítila k zamyšlení se nad možnými změnami ve spolupráci. Pracovníci zvážili její efektivitu a funkčnost. Větší část pracovníků uvedla, že nastavení spolupráce v organizaci Aufori je dostačující a nejsou potřeba změny. Ostatní respondenti uvedli, že za nedostatek považují nízkou kapacitu služby a velkou poptávku ze strany rodin. Také uvedli že by uvítali vyšší četnost schůzek, na kterých se právě střetávají sociální a pedagogičtí pracovníci.

Čtvrtá dílčí výzkumná otázka nahlíží na očekávání pracovníku ve vztahu ke kolegům. Otázky jsou rozděleny na dvě části. První část se věnuje očekávání sociálních pracovníků od pedagogů. Sociální pracovníci uváděli, že co se týče osobnostních vlastností, očekávají že pedagog bude jako pracovník flexibilní, spolehlivý, empatický, pracovitý, zodpovědný, bude mít kladný vztah k dětem, nebude používat direktivní způsob práce, bude komunikativní a znalostně vybavený. Co se týče činností, jež by měl vykonávat v rodině jsou to krom doučování různé zábavné aktivity, didaktické a rozvojové hry, komunikace se školskými zařízeními, doprovody a preventivní aktivity.

Zjišťovány byly také očekávání pedagogických pracovníků od sociálních pracovníků. V oblasti osobnostních rysů očekávají že sociální pracovník by měl být transparentní, komunikativní, důvěryhodný, empatický, trpělivý, vytrvalý, měl by mít cit a porozumění, měl by umět naslouchat, mít znalosti ve svém oboru a při tom si pevně držet stanovené hranice. Je od nich očekáváno že budou rodinám poskytovat sociální poradenství se zaměřením především na finance, dluhy, bydlení, chod domácnosti, péči o dítě a výchovu.

Z odpovědí lze vyvodit, že co se týče vypovězených představ o osobnostních vlastnostech pracovníků, AUFORI, o.p.s. má jasně nastavené tyto hodnoty a pracovníci projevují ve své práci s klienty.

Pátá dílčí výzkumná otázka popisuje výhody, které pracovníci spatřují ve společné spolupráci. V rámci zdůraznění výhod, které jsou jednoznačné a pro rodiny prospěšné, jsou v této části citovány odpovědi všech respondentů. Výhody lze shrnout tak, že pracovníci díky spolupráci s kolegy získávají nejen metodickou podporu, ale dílčí cíle, které mají s rodinou jsou rozděleny mezi dvě osoby a tím lze efektivněji na nich pracovat. Na pracovníky není kladena vysoká zátěž a mají možnost vyslyšet názor a pohled na situaci z perspektivy jiného odborníka. Pro klienty je to také podpora více osob, na které se mohou obrátit. Respondenti hovořili o spolupráci pedagoga s dítětem, díky kterému dochází k otevření a vytvoření důvěrnému vztahu se kterým se dá následně pracovat a kterého by samotný sociální pracovník pravděpodobně nedocílil. Výhoda je zde také z kapacitního hlediska, pracovníci mají jasně stanovené kompetence a mohou věnovat individuální péči jak dítěti, tak jeho rodičům.

Poslední dílčí výzkumná otázka se naopak zaměřuje na rizika, jež vyplývají ze spolupráce. Pracovníci vnímají riziko v možném vzájemném ovlivňování pracovníků, jež spolu spolupracují. Zmíněno bylo také riziko vyplývající z odlišných způsobů práce s rodinou. Ve vztahu ke klientům pak bylo opakovaně sděleno, že dochází k záměnám rolí a kompetencí. Klienti neví, co který pracovník vykonává a s čím se na ně může obrátit. Stává se tedy, že rodiče mají tendenci řešit jejich sociální situaci s pedagogickým pracovníkem. Respondenti jsou však na tyto situace připraveni a opakovaně s klienty hovoří na toto téma. Dalším rizikem může být tak zvané přeslužbování. Klient může být zahlcen z množství subjektů, s kterými spolupracují nebo může z tohoto důvodu být časově vytížen. Další výrazná rizika však pracovníci neidentifikovali.

Po vyhodnocení všech šesti dílčích výzkumných otázek je možné odpovědět na hlavní cíl této práce, kterým je zjistit, jaké jsou možnosti spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinami. Respondenti podrobně popsali, v jakých činnostech se střetávají. Popsány byly nejen samotné úkony ale také subjekty, které společná spolupráce zahrnuje. Prakticky bylo popsáno, jak probíhá komunikace, která je pro spolupráci klíčová. Díky výzkumu bylo zjištěno, že spolupráce těchto dvou profesí je zcela potřebná, funkční a efektivní. Pracovníci ji hodnotí kladně a jsou spokojeni s metodickým nastavením jak ze strany kolegů, tak ze strany zaměstnavatele.

4. Závěr

Tato diplomová práce se zaměřila na popis možností spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků při práci s rodinou. Cílovou skupinou těchto pracovníků jsou rodiny sociálně vyloučené nebo ohrožené tímto vyloučením. V teoretické části práce je tedy popsána novodobá rodina a jak na ní působí sociální vyloučení v oblasti bydlení, zaměstnání a vzdělávání. Sociální pracovníci, jakožto odborníci na řešení sociálních problémů rodin vykonávají společně s pedagogickými pracovníky činnosti, kterými se pokouší o eliminaci těchto vlivů na rodinu a dítě. Popsána je profese sociálního pracovníka včetně zákonného ukotvení této profese. Následuje popis profese pedagogického pracovníka, který byl v rámci této diplomové práce vnímán jako sociální pedagog. V druhé kapitole je popsána vybraná organizace, AUFORI, o.p.s. která již od roku 2013 působí na území Královéhradeckého kraje. Vypsány jsou všechny programy, jež organizace poskytuje klientům. Podrobněji je popsána Sociálně aktivizační služba a program Učí (se) celá rodina a to, protože právě v těchto službách dochází ke střetu a spolupráci sociálních a pedagogických pracovníků.

V rámci empirické části diplomové práce došlo k sedmi polostrukturovaným rozhovorům se zaměstnanci vybrané organizace. Byl stanoven hlavní cíl, kterým bylo zjistit jaké jsou možnosti spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky při práci s rodinami. Pro naplnění tohoto cíle bylo stanoveno šest dílčích výzkumných otázek, ke kterým vedlo dvanáct tazatelských otázek. Díky rozhovorům, které následně prošly procesem kódování bylo možné naplnit hlavní cíl diplomové práce a zjistit, jaké jsou možnosti spolupráce těchto dvou profesí, jež se setkávají při práci s rodinami. Práce může posloužit jako inspirace pro vznik dalších, programů podobného typu, které by mohly poskytovat podporu ohroženým rodinám.

Seznam použitých zdrojů

1. Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. *Etický kodex sociálních pracovníků České republiky*. 2017. [on-line] Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://profesni-svaz-socialnich-pracovniku.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex.pdf>
2. Asociace sociální pedagogů. *Komparace činností sociálního pedagoga uvedených v šablonách OP JAK s faktickou činností dle ASOCP*. 2023. [online] Dostupné z: <https://asocp.cz/asocp/komparace-cinnosti-socialniho-pedagoga/>
3. Auffer, o.p.s., *Organizační struktura*. [online] Dostupné z: <https://www.auffer.cz/organizacni-struktura>
4. Auffer, o.p.s., *Výroční zprávy*. 2013–2022. [online] Dostupné z: <https://www.auffer.cz/vyrocní-zpravy>
5. BECHYŇOVÁ, Věra. *Sanace rodiny – multidisciplinární spolupráce in Aktuální otázky sociální politiky – teorie a praxe*. 2012. [online] Dostupné z: <https://aosp.upce.cz/index.php/aosp/issue/view/18>
6. DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. 80-7169-254-9
7. European Anti Poverty Network. *Poverty watch*. 2022. [on-line] Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2022/10/eapn-PW-2022-Czech-Republic-5535.pdf>
8. FELCMANOVÁ, Lenka; HABROVÁ, Martina. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sociálního znevýhodnění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4655-4.
9. GAC spol. s.r.o.. *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*. Praha, 2007. [online] Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf
10. GAC spol. s.r.o.. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha, 2015. [online] Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/Analyza_socialne_vyloucenych_lokalit_GAC.pdf

11. GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3379-1.
12. HAUKE, Marcela. *Pečovatelská služba a individuální plánování*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3849-9.
13. HEJNOVÁ, Kateřina; PÁNKOVÁ, Jana; KOŠANOVÁ, Andrea, in MATOUŠEK, Oldřich. *Strategie a postupy v sociální práci*. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1952-1.
14. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4674-6.
15. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
16. KLÍMA, Petr. *Koncept studijního oboru a vzdělávacího programu sociální pedagogika. Závěrečná zpráva rozvojového projektu*. Praha: PedF UK, 1993.
17. KLINGEROVÁ, Petra. *Metodika programu – podpora vzdělávání*. Praha: Člověk v tísni, 2012. ISBN 978-80-87456-27-9.
18. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN: 978-80-262-0643-9.
19. MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2220-2.
20. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
21. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-5490.
22. MAŘÍKOVÁ, Hana, PETRUSEK, Miloslav, VODÁKOVÁ, Alena. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
23. NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
24. NOVOTNÁ, Věra. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-483-5.
25. Organizace spojených národů. *Všeobecná deklarace lidských práv*. 2015. [online] Dostupné z: chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://mzv.gov.cz/file/3156327/Vseobecn
a_deklarace_lidskych_prav.pdf

26. RABUŠICOVÁ, Milada. Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství in *Časopis pedagogika*. 1996. ISSN 2336-2189. [on-line] Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=2905%20title=>
27. SPICKER, Paul. Housing and social exclusion – a discussion paper. Skotsko: University of Dundee, 1998. [on-line] Dostupné z: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.spicker.uk/open-access/1998%20Housing%20and%20Exclusion.pdf>
28. STAŠOVÁ, Leona, in KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
29. STRAKOVÁ, Jana. *Vědomosti a dovednosti pro život: čtenářská, matematická a přírodovědná gramotnost patnáctiletých žáků v zemích OECD*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2002. ISBN 80-211-0411-2.
30. ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. ISBN 978-80-86991-27-6.
31. ŠTRACHOVÁ, Klára in HABART, Tomáš, JANSKÁ, Iva. *Pojďte do školy! nerovné šance na vzdělávání znevýhodněných dětí*. Praha: Člověk v tísni, 2011. ISBN 978-80-87456-19-4.
32. TRAUTMANN, Franz. *Intervision guidelines*. 2010. [online] Dostupné z: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://eurotox.org/wp/wp-content/uploads/UNODC_Intervision-Guidelines-2010.pdf
33. Úřad vlády ČR. *Průručka pro sociální integraci*. Praha, 2009, ISBN 978-807440-014-8. [online] Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/prirucka-pro-socialni-integraci_dotisk-pdf/
34. VACULÍKOVÁ, Kateřina, in MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.
35. ZAPLETAL, Bedřich. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-234-3.
36. ZÍKOVÁ, Tereza. *Bedekr sociálním znevýhodněním pro učitele základní školy*. V Plzni: Západočeská univerzita, 2011. ISBN 978-80-261-0053-9.

37. ŽENÍŠKOVÁ, Jana, SVOBODA, David, ČERNÁ, Ria. *Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě*. Chrudim: Amalthea o.s., 2012.

Legislativa

1. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách
2. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně právní ochraně dětí
3. 561/2004 Sb. Školský zákon

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Transformační tabulka

Tabulka č. 2 – Charakteristika respondentů

Seznam obrázků

Obrázek č. 2 - Organizační struktura Aufori, o.p.s.

Seznam příloh

Příloha A – Přepis rozhovoru s respondentem 1

Příloha B – Přepis rozhovoru s respondentem 2

Příloha C – Přepis rozhovoru s respondentem 3

Příloha D – Přepis rozhovoru s respondentem 4

Příloha E – Přepis rozhovoru s respondentem 5

Příloha F – Přepis rozhovoru s respondentem 6

Příloha G – Přepis rozhovoru s respondentem 7

Příloha A

Přepis rozhovoru s respondentem 1

T: V čem dle tebe spočívá spolupráce mezi tebou, jakožto sociálním pracovníkem a pedagogickými pracovníky? Jaké úkony společně vykováváte?

R1: Když to vezmu od začátku tý spolupráce tak když máme zájemce o službu tak se snažíme, aby šel na tu schůzku sociální i pedagogický pracovník, a oba nabídneme naši službu. Když se uzavře spolupráce s oběma, domlouváme si, jestli budeme chodit společně nebo zvlášť. Pedagog zejména doučuje ale taky pomáhá v kontaktu se školou a s poradenskýma centrama. To se překrývá se sociálním pracovníkem, protože i on může řešit tyhle školní věci, třeba změnu školy. Záleží, jak si to pracovníci domluví mezi sebou, hlavně aby nedělali dvakrát to stejné.

T: Je ta spolupráce pedagoga s rodinou podmíněná spoluprací se sociálním pracovníkem a obráceně?

R1: Už ne, dřív to tak bylo. Ted' už máme oddělené smlouvy, že dřív u spisování smlouvy pedagoga s rodinou musel být i sociální pracovník. To akorát občas vadí klientům, že je to hodně papírování.

T: Jak vlastně vznikají ty spolupráce?

R1: Třeba si nás ta rodina sama najde. To tam jdeme ideálně společně a vyhodnocujeme jejich situaci. Někdy se ale stává že nemáme dostatečnou kapacitu, a proto tam chodí jenom sociální pracovník, a to dítě musíme dát na čekací listinu na doučování. Taky jsou časté zakázky od OSPODU

T: Jak často chodíte do rodin?

R1: Garantujeme schůzku jednou týdně. Ale dá se to upravit individuálně.

T: Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty? Už zazněla škola, jaké další?

R1: Ty školy, ale hlavně OSPOD. Pak taky pedagogicko-psychologická poradny a speciálně pedagogické centrum. Třeba pro OSPOD taky píšeme zprávy o spolupráci, oba se vyjádříme k tomu, jak ta spolupráce probíhá a co se změnilo, podařilo nebo co se nedaří vůbec.

T: Jak probíhá předávání informací mezi pracovníky?

R1: Potkáváme se v kanceláři, takže face to face si můžeme předat nejnovější informace a poradit se. Je potřeba aby ta komunikace mezi námi fungovala, třeba když potřebuji rodině něco vzkázat nebo něco zjistit přes pedagoga.

T: Jak probíhá domlouvání dalších vašich postupů s pedagogem při té spolupráci?

R1: Taky na poradách, supervizích, intervizích. Tam můžeme řešit nějaký komplikovanější případ. Jo a ještě mě napadá minitým. Ten občas využíváme, když supervize nebo intervize je za dlouho. Ten klíčový pracovník, když potřebuje něco řešit tak kontaktuje všechny zúčastněné, někdy i vedoucí a udělají si schůzku.

T: Je něco, co bys změnila, aby ta spolupráce fungovala lépe?

R1: Za mě je problém v naší kapacitě, teda hlavně kapacitě pedagogů. Ta poptávka je velká. Ty rodiny pak chtějí abychom my, sociální pracovníci ty děti doučovali ale to naše hlavní činnost.

T: Jaký měl podle tebe být pedagog?

R1: Měl by být flexibilní a spolehlivý. Taky si všímám že některé rodiny preferují muže či ženu, starší či mladší pracovníky, a proto jsem ráda že máme tým složený z různých lidí. Třeba když je v některé rodině mladý pracovník tak nemá moc velkou autoritu a ta spolupráce nefunguje. Jindy je zase fajn že ten pedagog je mladý a má k těm dětem blízko, rozumí dnešní mládeži a trendům, to by málo který starší člověk uměl.

T: Jaké činnosti by měl v rodině vykonávat?

R1: Neměl by jen dělat čistě doučování, ale měl by to dítě zaujmout, vymyslet nějaké zábavné aktivity, aby to ty děti bavilo. Může se stát, že třeba díky té aktivitě se dítě rozpovídá a pak už ta schůzka není jenom o doučování ale o navázání vztahu. No a taky by měl být na každou schůzku připravený.

T: Jaké vnímáš výhody té vaší spolupráce?

R1: Na ten problém nahlíží více lidí, to je velká výhoda, obzvlášť když je ta rodinná situace komplikovanější. Taky se stává že když do rodiny dochází pedagog tak rodič má potřebu s ním něco řešit anebo si jen povídat, ale na to nemá ten pedagog kapacitu a tak polovinu času, kterou má vyhrazenou pro dítě, věnuje tomu rodiči. Hlavně si taky tu práci mezi sebou rozdělí, na jednoho pracovníka by toho mohlo být hodně.

T: A nějaká rizika podle tebe ze spolupráce vyplývají?

R1: Napadá mě riziko toho, že ti pracovníci si prostě nesednou, nebude jim vzájemně vyhovovat jejich pracovní styl. Nebo se mi stalo že jsem na pedagoga delegovala úkol a neudělal to.

T: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce obou pracovníků ve vztahu k rodině?

R1: Ale jako špatný vliv na rodinu mě nenapadá, myslím že to má spíš přínosy

Příloha B

Přepis rozhovoru s respondentem 2

T: V čem dle tebe spočívá spolupráce mezi tebou, jakožto sociálním pracovníkem a pedagogickými pracovníky?

R2: No jakoby ta spolupráce se prolíná celou tou prací s rodinou, když ten pedagog dochází do rodiny tak my spolu pracujeme víceméně na všem, protože u nás v Aufori ho nevnímáme asi jenom v tom úzkém smyslu jako pedagoga, který doučuje ale pracujeme s ním na pozici sociálního pedagoga. Vzhledem k tomu, že ten pedagog je v užším kontaktu s dítětem, než sociální pracovník tak se může stát, že na pedagoga v rodině přehodím to, aby s dítětem něco probral, protože třeba vím, že s ním má mnohem lepší a otevřenější vztah než já, jakožto sociální pracovník

T: Je ta spolupráce pedagoga s rodinou podmíněná spoluprací se sociálním pracovníkem a obráceně?

R2: Ne ne, to bylo dříve takhle.

T: Jak vlastně vzniká ta spolupráce? Jak k tomu dojde že do rodiny dochází jak sociální, tak pedagogický pracovník?

R2: Jsou hlavní dva důvody, buďto sociální pracovník během spolupráce vyhodnotí potřebu navázání rodiny na PP, pokud ta rodina s tím souhlasí tak pedagoga přizve nebo pokud zrovna nemáme kapacitu tak to dítě dá na čekací listinu. Nebo naopak, v rodině může pracovat PP a rodina na se na něj obrátí s problémy, které jsou spíš pro sociálního pracovníka. To se pak domluví společná schůzka, kde se naváže spolupráce, rozdělí se úkoly a podobně. Vždy to je ale teda se souhlasem klienta. Vlastně je tu ještě třetí způsob, a to je ten že nás osloví OSPOD s tím, že chce ať do té rodiny docházíme oba.

T: Můžeme se ještě vrátit k tomu OSPODu? Zajímám mě, jak prakticky to navázání probíhá.

R2: To záleží, někdy nás ospod'ák jednoduše osloví, dáme si společnou schůzku, kde jsme oba pracovníci z Aufori, pracovník OSPODu a tak rodina. Tam se domlouvají ty zakázky. Je taky možný že někdy ten ospod'ák ani neví, že máme pedagogický program, a když se ty zakázky dávají na stůl tak z toho vyplyne, že by se tam hodil pedagog a v ten moment já přestavím ten náš program Učí (se) celá rodina a přizve se i pedagog. Občas, když je ta situace

komplikovanější, dostáváme pozvánky na případové konference, kde se to řeší už s více stranama a domlouvá se co a jak.

T: Jak často probíhají společné schůzky?

R2: No to je takový individuální, takovej standart je jednou týdně, samozřejmě když to situace vyžaduje a máme na to kapacity, tak jsme schopný tam chodit dvakrát i třikrát týdně. Naopak když ta situace není tak vážná tak se s rodinou můžeme domluvit, že tam budeme chodit jednou za dva týdny. Ale jak říkám, standart je jednou týdně.

T: A chodíte spíše společně s pedagogem nebo každý zvlášť?

Je to na domluvě a asi jak v které rodině. Byl bych rád, kdyby to bylo běžné. Protože v rodinách, kde to jde, kde to není problém tak se snažím chodit společně s pedagogem. To je jakoby dobrý v tom, že pedagog se věnuje dětem a já s rodičem máme více prostoru k řešení věcí které se vztahují k sociální práci.

T: Co to znamená že to je v rodině problém jít společně?

R2: No tak třeba to, že některé rodiny žijí v jedné místnosti, takže se tam nevejdeme a byl by to spíš zmatek. Nebo si to ta rodina nepřeje, protože i pro ně to může být matoucí. Třeba chtějí mít ten svůj čas na sociálního pracovníka a nechtějí, aby se ten čas dělil.

T: Zahrnuje spolupráce mezi tebou a pedagogem ještě další subjekty?

R2: V rodinách, které jsou v evidenci OSPODu máme navázanou úzkou spolupráci s pracovníky OSPOD. Pak jsou to často školy, tam to častěji řeší ten pedagog, protože je to více v jeho kompetencích ale mýváme společné schůzky i tam. Může to být taky pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, vlastně jako vzhledem k tomu, jak je široký ten rozsah těch spolupracujících organizací, tak tak široký je to, s kým spolupracujeme. Nebráníme se spolupráci s žádnou navazující službou. Nejčastěji je to fakt ten OSPOD no.

T: Jak si vlastně mezi sebou předáváte informace? Jak probíhá komunikace mezi pracovníky?

R2: No tak máme pracovní telefony, můžeme si vlastně kdykoli zavolat a konzultovat. Taky se potkáváme v kanceláři, kde máme prostor dělat minitymy. Nebo oba děláme zápisy ze schůzek.

T: Takže ty zápisy děláte nějak společně nebo jak tomu mám rozumět?

R2: Ne ne, zápisy děláme každý zvlášť ale navzájem do nich můžeme nahlížet.

T: Jak si mezi sebou domlouváte, jak budete postupovat metodicky?

R2: Ještě máme vlastně intervize a supervize. Tam je fajn to probrat s celým týmem, oni mají vždycky nějaký další nápady.

T: Jak často máte intervize a supervize?

R2: Supervize každých šest týdnů a intervize každý měsíc. Myslím že to stačí takhle.

T: Co bys změnil na tom, jak je nastavená ta spolupráce? Šlo by něco upravit, aby byla víc efektivní?

R2: Já si myslím že to máme v Aufori nastavené vlastně docela dobře, že mě nenapadá nic, co bych na tom chtěl měnit.

T: V tom případě se můžeme přesunout k další mé otázce. Co očekáváš od pedagogického pracovníka? Jaký by měl být, co by měl či neměl dělat?

R2: Měl by být zblhlý ve školském systému, měl by být dobrý ve věcech které se vztahují k doučování. Měl by, stejně jako SP, být empatický. Měl by umět nepracovat direktivně. Neměl by moralizovat. Určitě by neměl ty děti shazovat a tak, toho už mají dost ve škole. Rozhodně by měl mít nastavené hranice, to je v naší práci klíčové abychom nevyhořeli.

T: Jaké činnosti by měl v rodině vykonávat?

R2: Měl by být připravený řešit problémy v té rodině, chápu že není v jeho kompetenci vše vyřešit, ale měl by být schopen ošetřit ten základ a poté se obrátit na mě, jakože neměl by se na to vykašlat. Očekávám, že si na ty schůzky bude dělat přípravu. Nejen učivo ale může si pro děti připravit různé didaktické a rozvojové hry

T: Můžeme se přesunout k dalším otázkám. Ráda bych se zaměřila na výhody a rizika spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků s rodinou. Jaké vnímáš výhody spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

R2: Je to vlastně další osoba, na kterou se může ten klient nebo dítě obrátit. Je taky super že ten náš pedagogický program je tady na to doučování. Víím, že v jiných SAS to funguje tak, že jeden pracovník dělá sociální práci a zároveň doučuje. To prostě není tak funkční, když máš na tu rodinu vyhrazenou hodinu týdně tak nic nestihneš. To pak musíš rodině věnovat aspoň dvě

hodiny a půlí se ti tak kapacita. To je za mě velká výhoda. Taky vidím výhody při spolupráci se školou. Mýváme pedagogy, kteří pracovali ve škole a znají, jak školy fungují. Celkově ti pedagogové můžou rodině přispět tím, že se zaměřují na školský systém zatím co my se zaměřujeme na sociální systém, a tak hezky se to dělí. Taky se dělí ty odpovědnosti, je to příjemný že vše není na ramenou jednoho pracovníka.

T: Napadají tě nějaká rizika ve vztahu těchto dvou profesí?

R2: No, ve vztahu nás pracovníků jsou tu rizika, já se tomu teda snažím předcházet, ale prostě můžeme si navzájem ovlivňovat názory na tu rodinu a jejich situaci. Ale já se fakt snažím abych já nikoho neovlivňoval, když tam dochází do té rodiny, ale tomu se asi nikdy zcela nevyhneš. Druhá věc, co mě napadá je, že je možnost nějakého zkreslení informací nebo že třeba klient něco řekne pedagogovi, považuje to za vyřešené, protože to někomu předal, ale pak, ačkoli by se to nemělo, se stane že pedagog mi zapomene předat tu informaci.

T: A napadají tě rizika ve vztahu ke klientům?

R2: No a ve vztahu ke klientovi toho moc není, možná to že klient může mít zmatky v tom, kdo co dělá, jaké má kompetence. Ale to se dá klientovi vysvětlit, klidně opakovaně.

T: Stává se tedy že klienti po tobě chtějí něco, co není v tvé kompetenci?

R2: Po mě třeba chtějí doučování, což není moje silná stránka. Zase po pedagogovi chtějí sociální práci. Ale jak říkám, na tom se dá zapracovat a vysvětlit jim ty naše role.

Příloha C

Přepis rozhovoru s respondentem 3

T: V čem spočívá spolupráce tebe, jako sociální pracovnice a kolegů pedagogů? V jakých činnostech se střetáváte?

R3: S pedagogickým pracovníkem se setkáváme v rodinách, které mimo sociální oblasti potřebují řešit vzdělávání svých dětí, například doučování a plnění dalších školních povinností, což rodina není svépomocí schopna dítěti zajistit. Pokud má dítě například nějaké výchovné problémy ve škole, nebo do té školy nechodí a má pak neomluvené hodiny, tak zakázky s rodinou jsou propojené. Společně docházíme na výchovné komise, případové konference apod. Ovšem některé doučování není jen o probírané látce ve škole, či doplnění školních povinností, Někdy když chceme navázat užší vztah s tím dítětem tak si dáme společnou schůzku během které například hrajeme deskové rozvojové hry, které napomohou dítěti uniknout do jiného světa, přejít na jiné myšlenky a třeba vytvořit bezpečný prostor pro dítě, to se nám pak to dítě spíš otevře a třeba svěří. Zároveň takové činnosti mohou rodiči nabídnout možnosti, jak by mohl se svým dítětem i jinak trávit volný čas.

T: Jak vlastně vznikají ty spolupráce?

R3: Spolupráce s rodinou vzniká buď ze zakázky od OSPODu, nebo do rodiny dochází sociální pracovník a s rodinou vyhodnotí, že by byla v rodině prospěšná i spolupráce s pedagogem, nebo naopak že prvotní zakázky v rodině jsou s pedagogem a do rodiny začnu docházet i já. Stává se, že je spolupráce v rodině dobrovolná, což znamená, že nás oba osloví rodina sama, například na doporučení od jiné rodiny, která se službou spolupracuje, či spolupracovala. Doporučení pro spolupráci s rodinou může vzniknout ale i ze strany školy či školky.

T: Jak často do rodin chodíte?

R3: Každý chodíme cca jednou týdně. Společně do rodin chodíme individuálně, záleží na zakázce, přizpůsobení času rodině apod.

T: Spolupracujete s nějakými dalšími subjekty v rámci práce s rodinou?

R3: Tak jak jsem říkala, tak je to často základka nebo občas i školy a střední. Jinak ten OSPOD, když jsou rodiny v evidenci. Pro něj pak píšeme zprávy o spolupráci, ve kterých popisujeme průběh a plnění spolupráce.

T: Jak běžně vypadá předávání informací mezi pracovníky?

R3: Informace ohledně rodiny, další kroky spolupráce v rodině si předáváme s kolegy většinou rovnou po schůzce, pokud jsme v rodině společně. Další schůzku si domlouváme buď, rovnou na schůzce s rodinou, anebo přes telefon. Emaily moc nepíšeme.

T: A metodicky se nějak domlouváte či radíte?

R3: Když se s kolegou potkáme, či svoláme minitym. Těžší situace v rodinách probíráme i na intervizích či supervizích

T: Kdybys měla možnost, co bys změnila na tom, jak funguje ta spolupráce s pedagogy?

R3: Mě asi ani nic nenapadá.

T: Jaký by měl pracovník být? Teď mám na mysli pedagoga.

R3: Od pedagoga očekávám, že bude mít kladný vztah k dětem, bude umět přizpůsobit svoji komunikaci k dítěti a jeho potřebám, nebude s dítětem jednat direktivně. Aby dokázal, jakkoliv svoji práci přizpůsobit dítěti, aby se cítilo příjemně a nebyl na něj vyvíjen tlak.

T: A co by měl pedagog vlastně dělat? Mám na mysli konkrétní činnosti.

R3: No tak primární je to doučování žejto ale taky by měl řešit docházku, třeba to dítě doprovázet do školy nebo na kroužky, měl by s ním třeba řešit volný čas, jak ho tráví, co dělá s kamarády. Oni totiž ty děti tráví čas docela nevhodným způsobem, schází se na různých místech, zkouší cigarety a tak, prostě preventivní činnosti.

T: Další otázka se týká výhod, které vnímáš ve spolupráci s pedagogem, jaké to jsou?

R3: Například to že se dítěti věnuje rádoby třetí strana, která dítě nijak nehodnotí, které se dítě může svěřit. Sociální pracovník může s dítětem řešit jeho vztahy, domácí úkony a jiné věci, které po něm rodiče vyžadují a může právě tomu rodiči a dítěti pomoci nastavit určitá pravidla, která jsou vyhovující pro obě strany. Zároveň pedagog k tomu může přidat své postřehy v rámci učení, kdy je třeba z některých nároků rodičů slevit, nebo naopak přidat. Stalo se i, že dítě bylo rádo, když na doučování docházel sociální pracovník a zároveň pedagogický pracovník, kdy se sociální pracovník věnoval rodiči a pedagog dítěti a tím dítě mělo prostor se tomu pedagogovi svěřit. Výhodou taky vnímám to, když dojde na nějaké setkání ve škole, nebo na OSPODu a je fajn když je přítomen sociální a pedagogický pracovník, jelikož každý může na takovém setkání rodinou situaci popsat ze svého úhlu pohledu neboli co on s rodinou řeší.

T: A poslední otázky se týkají rizik. Napadá tě nějaké riziko na úrovni pracovníků?

R3: No to asi úplně ne.

T: Tak moje další otázka se týká rizik ve vztahu ke klientovi, tam tě něco napadá?

R3: No tak to se fakt musím zamyslet. Jakože pokud se rodině jasně vysvětlí, co jednotlivý pracovník dělá, tak asi nevidím žádné riziko. I když možná je tu riziko z časového úhlu pohledu, protože pokud sociální a pedagogický pracovník nedochází do rodiny současně a rodina je časově vyčerpaná, tak čas by mohl být jakýmsi rizikem.

Příloha D

Přepis rozhovoru s respondentem 4

T: Jaké úkony spolu vykonáváte?

R4: Spolupráce probíhá převážně při řešení školních záležitostí. Velmi záleží na daných pracovnících. Z mé zkušenosti si pedagog vezme na starosti komunikaci se školou, to je konkrétně příprava do školy, kontrola školního systému, komunikace s učiteli, školní docházka a tak. Já se tak můžu zaměřit na jiné problémy, se kterými se rodina potýká, to jsou třeba finance, bydlení, péče o děti. Ta spolupráce se propojuje i v případě, kdy například kontaktuje škola pedagoga ohledně nezaplacených obědů či neuhrazených pomůckách. Na základě toho s rodinou hovořím o financích a o možnostech, jak dluh splatit a celkově situaci řešit.

T: Jak z praktického hlediska ta spolupráce vzniká?

R4: Do rodin docházíme společně do rodin, kde vznikne zakázka na doučování. Může to být ze strany rodiny, školy či OSPODu. V rodině může nejprve působit jen sociální pracovník a v případě potřeby rodině nabídnout služby Učí (se) celá rodina, a to stejné naopak. Pokud má zakázku na doučování OSPOD hned na začátku spolupráce, sejdou se v rodině oba pracovníci, nabídnou své služby a následně se rodina rozhodne, zda chce spolupracovat s oběma nebo jen s jedním z nich.

T: Jak často probíhají společné schůzky?

R4: Do rodin většinou chodíme každý zvlášť. Máme na tu rodinu vždy jednu schůzku týdně, ale to se upravuje podle potřeby. Do rodiny chodíme primárně každý v jiný čas, abychom se vzájemně nerušili a každý pracovník měl možnost spolupracovat i s dítětem i s rodičem.

T: Jste navázání ještě na nějaké jiné subjekty při práci s rodinou?

R4: Tyto těch je hodně, často je to OSPOD, ten asi nejvíc, pak třeba jiné organizace, jako je třeba ranná péče, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo speciálně pedagogické centrum. Občas jsou to nějaké domy dětí a mládeže. No a školy ale tak to je jasný.

T: Jak probíhá předávání informací mezi pracovníky?

R4: Jsme terénní pracovníci, takže si často voláme. Může se také stát, že klient sdělí pedagogovi informaci, například že nerozumí dokumentu z Úřad práce no, ale ten pedagog si s tím taky

neví rady, takže po domluvě s rodinou mě kontaktují a já se na tuto informaci na následující schůzce zaměřím.

T: A co domlouvání dalších postupů při spolupráci?

R4: Domlouvání probíhá primárně na intervizích, supervizích, případně v minitymech, pokud se jedná o situaci, kterou je zapotřebí řešit co nejdříve.

T: Co bys nejraději změnila ve vzájemné spolupráci?

R4: No já bych řekla že to máme u nás metodicky dost dobře nastavené. Teda alespoň za mě. Je super, jak moc jsme flexibilní, dojedeme kamkoli, kdyžtak teď už máme i auto, máme pružnou pracovní dobu, myslím že ta naše práce je dost efektivní.

T: Jaký by měl podle tebe být pedagog se kterým spolupracuješ?

R4: Já očekávám že bude mít znalosti napříč všemi předměty, které se děti učí, nebo alespoň si bude umět udělat přípravu a sám se ty věci naučí. Měl by mít taky znalosti ze sociální oblasti, znát návazné služby třeba. No a taky by měl být komunikativní, mě by umět mluvit na úrovni klienta. Empatie je u této cílovky taky důležitá, ty rodiny si prochází těžkým obdobím, a proto potřebují člověka co má porozumění. No a taky by měl být pracovitý a zodpovědný, to myslím hlavně ve vztahu ke kolegům a výkaznictví.

T: Jaké činnosti by měl v rodině vykonávat?

R4: Z mojí zkušenosti by se pedagog měl zaměřit na doučování, přípravu do školy a podporu rodičů při komunikaci se školou, umožňuje třeba doprovody na rodičovské schůzky. Může s dětmi hovořit o preventivních aktivitách, volném čase či je rozvíjet prostřednictvím didaktických a rozvojových her. Vše je však na domluvě konkrétního pedagoga a sociálního pracovníka, který v rodině působí.

T: Jaké vnímáš výhody spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

R4: Já vidím velkou výhodu v tom, že ten pracovník nemusí vše rozhodovat sám, není jen na něm, jak vyhodnotí tu situaci. Někdy se totiž dostáváme do rodin, kdy to není úplně ideální, a tak nemusí nést zodpovědnost jen jeden. Zároveň ty problémy klientů jsou vždy propojené, často jsou ty pedagogické a sociální problémy na sebe navázané. Takže je fajn že na to jsou dva sehraní kolegové, kteří pomáhají rodině.

T: Jaká vnímáš rizika vyplývající ze spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky?

R4: Riziko je v předávání informací. Je dobré si o tom promluvit hned na první společné schůzce, které se účastní sociální pracovník, pedagog a rodina. Já osobně to měla vždy od začátku s pedagogy a s rodinou nastavené tak, že bylo možné mezi sebou sdílet informace a naše spolupráce byla dle mého názoru efektivní.

T: Vnímáš rizika vyplývající ze spolupráce obou pracovníků ve vztahu k rodině?

R4: Mezi rizika bych určitě zařadila zmatenost klientů, pro které je někdy náročné odlišovat, na čem s nimi daný pracovník spolupracuje, ale to jim pak vysvětlujeme.

Příloha E

Přepis rozhovoru s respondentem 5

T: Jaké úkony spolu se sociálním pracovníkem vykonáváte?

R5: Sociální pracovník a pedagogové společně pracují na výchovných a školních zakázkách. Sociální pracovník a pedagog si mohou dohodnout společnou schůzku u rodiny a konzultovat problematiku s rodinou oba dva. Třeba když to dítě má nějaké problémy s absencí ve škole, já to s tím dítětem proberu a sociální pracovník to probere s rodiči. Třeba si pak domluvíme že to dítě budeme doprovázet do školy, to taky občas děláme, střídáme se u toho podle časových možností. Taky se společně účastníme případových konferencí.

T: Jak vlastně spolupráce vzniká?

R5: Stává se, že do rodiny chodí pouze sociální pracovník, nebo pedagogický pracovník, ale poté jeden z pracovníků zjistí, že je v rodině potřeba i druhá služba. Poté je rodině nabízena spolupráce s kolegou z dané služby. Případně může být nařízená spolupráce s oběma službami pracovníkem OSPOD a následně je to vloženo do IPODu dítěte.

T: Jak často probíhají schůzky? Máte společné schůzky?

R5: Já se snažím chodit do rodin jednou týdně, víckrát to nestíhám. A jako se sociálním pracovníkem tam chodím rád, vyhovuje mi to tak se to snažíme dávat dohromady v tom plánu práce.

T: S jakými dalšími subjekty spolupracujete?

R5: Napadají mě třeba různé poradny, třeba pedagogicko-psychologická. Nebo nějaké jiné neziskovky, nízkoprah a tak. Pak klasicky OSPOD, hlavně když to mají nařízené, to potom posílají i žádosti o zprávy o spolupráci.

T: Jak probíhá předávání informací mezi tebou a sociálními pracovníky?

R5: My si informace předáváme většinou když se potkáme v kanceláři. Nebo když je to potřeba řešit hned tak si zavoláme, třeba už během té schůzky nebo bezprostředně po ní. Málokdy něco řešíme třeba přes email, to spíš s těma dalšíma subjektama.

T: Jak probíhá domlouvání dalších postupů při spolupráci s rodinami?

R5: Pokud si daný pracovník neví rady, může své otázky položit na intervizi nebo supervizi.

T: Kdyby byla možností něco změnit na vzájemné spolupráci, co by to bylo?

R5: Častější společné schůzky v rodinách. V případě, že je rodič na doučování rušivým elementem, tak v případě společné návštěvy mi ten sociální pracovník klienta "zabaví" a zajistí se tím hladší průběh doučování. Taky si myslím že při společných schůzkách by bylo méně komplikovanější pro klienta myslet pouze na jednu společnou schůzku v týdnu, než na dvě různé schůzky v různé dny a časy se dvěma pracovníky.

T: Jaký by měl podle tebe sociální pracovník být?

R5: No tak za mě má mít rád děti, musí k nim přistupovat s citem a porozuměním. Měl by být trpělivý, víme přeci že naše práce umí být náročná. Vytrvalost je taky důležitá, jakože nezlomit nad klienty hůl hned na začátku. Jo a taky by měl mít jasně stanovené hranice, s tím mají pracovníci často problém, já si je snažím hlídat taky.

T: Jaké činnosti by měl v rodině sociální pracovník vykonávat?

R5: Za mě by se by se měl zajímat o chod domácnosti, finanční gramotnost, dluhy, případně rodiče doprovázet na úřady, nebo pomáhat rodiči zapojovat své děti do chodu domácnosti.

T: Jaké vnímáš výhody spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

R5: Výhoda je v tom že pedagog i sociální pracovník znají rodinu osobně, tím pádem i jejich problémy a mohou si vzájemně předávat informace, radit si. Fajn je že každý pracovník se může zaměřit na to co je v jeho kompetencích na plno. Jakože sociální pracovník se může zaměřit například na zapojování dítěte do chodu domácnosti a pedagog se může zaměřit jak na samotné doučování, tak i na výchovné problémy. Z praxe můžu říct, že my pedagogové máme bližší vztah k dítěti, máme více informací, a to může pomoci sociálnímu pracovníkovi v řešení problémů rodič versus dítě.

T: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky?

R5: Nově příchozí pracovník může být ovlivněn názory stávajícího pracovníka.

T: A jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce mezi vámi pracovníky a rodinou?

R5: Je nutné si ze začátku spolupráce vymezit, co který pracovník může v rodině řešit. Každý pracovník může mít jiný přístup. My pedagogové máme většinou k dítěti více kamarádský vztah

než sociální pracovníci. Můžeme si s dítětem tykat, ale sociální pracovník to tak chtít nemusí. Dítě tak může být zmatené, jak se s každým pracovníkem baví, i když jsou ze stejné organizace.

Příloha F

Přepis rozhovoru s respondentem 6

T: Jak vypadají činnosti, které vykonáváte společně se sociálním pracovníkem?

R6: Společně zajišťujeme jakousi komplexnost v práci pro klienty. Střetáváme se v komunikaci s učiteli, s majiteli bytů a například při zajišťování psychologické pomoci dětem. Spolupráce s dalšími subjekty je zejména se školou s pracovníci. Třeba ve škole mi řeknou, že dítě nemá pomůcky a učebnice, tak řeknu sociální pracovníci a ta se s rodinou mrkne na jejich finanční situaci a třeba zkusí na ty pomůcky našetřit, nebo s nimi podá žádost na nadaci a tak.

T: Jak spolupráce vzniká?

R6: Spolupráce vzniká na podnět OSPOD, ale mnohdy také na žádost sociální nebo pedagogického pracovníka. Třeba že sociální pracovník vidí potřebu pomoci se školou v rodině, pedagog naopak vidí potřebu pomoci s nalezením vhodnějšího bydlení nebo pomoc s finančními problémy, s péčí o děti, domácnost a podobně.

T: Jak často máte schůzky? A probíhají společné schůzky?

R6: Do rodin společně se sociálním pracovníkem docházíme nárazově a spíše výjimečně, vždy však při zahájení spolupráce z jedné nebo z druhé strany, na první schůzku. Jinak mi ty společné schůzky nevyhovují, třeba jsou děti zvědavé, co vedle řeší rodiče a nevěnují se učení.

T: S jakými dalšími subjekty pracujete?

R6: Tak to je různé, třeba holky komunikují pořád s nějakýma organizacema a já spíš jenom se školou a OSPODem. Už jsem ale spolupracovala se speciálně pedagogickým centrem. A s organizací, která spolupracuje s dětmi s poruchami autistického spektra. A můžeme klientům vypsát poukaz do sociálního šatníku. Ale všeobecně sociální pracovníci spolupracují s více subjekty, třeba s úřadem práce, to my neděláme.

T: Jak probíhá předávání informací mezi tebou a druhým pracovníkem?

R6: Informace si předáváme zejména prostřednictvím telefonu, akutní situace či domlouvání společných schůzek. Nebo si novinky může ten druhý pracovník přečíst v zápisu ze schůzky.

T: Jak probíhá konkrétní domlouvání dalších postupů při spolupráci?

R6: Může se to řešit svoláním minitymu nebo při metodických poradách.

T: Zmínila jsi minitým, můžeš to víc rozvést?

R6: Jo, minitým je nástroj, který používáme k internímu rozhodování se o tý situaci v rodině. Příkladem může být třeba to, že pedagogovi, se nedaří nějak navázat spoluprací s rodinou, ty schůzky jsou často rušené ačkoli se sociálním pracovníkem probíhají pravidelně, tak si dáváme ten minitým abychom si domluvili další postup a dohodli se, co dál s tou situací abychom postupovali koordinovaně a jednotně.

T: Kdyby to šlo, co bys změnila v té vzájemné spolupráci?

R6: Jasněji si vydefinovat, co bude který pracovník zajišťovat, kdo bude komunikovat se školou a podobně.

T: Jaký by měl podle tvých představ sociální pracovník být?

R6: Od sociálního pracovníka očekávám znalost ve svém oboru a celkový přehled. Určitě by měl být komunikativní a působit důvěryhodně. Taky přistupovat ke klientovi s empatií a mluvit s ním otevřeně.

T: Jaké činnosti by měl v rodině vykonávat?

R6: V rodině by měl pomoci zakotvit správné návyky a provádět rodinu záležitostmi, které jsou potřeba vyřešit. Celkově by se mi líbil také obsáhlejší nácvik běžných denních činností, hygiena, úklid, osvojení nových návyků.

T: Jaké vidíš výhody spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

R6: Výhodou je bezesporu určitá komplexnost služeb klientovi, širší záběr v pomoci. My spolu ty situace konzultujeme a nalézáme společná řešení. Když je to potřeba, tak jeden nebo druhý pracovník může zajistit pomoc v situacích, které nespádají do jeho kompetencí.

T: Napadají tě nějaká rizika vyplývající ze spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky?

R6: Říkám si tak že mi už jednou jiný pracovník docela nastínil klienta negativně, ale pak se ukázalo že to tak není. Teda spíše se ten klient ke mně choval normálně a s tam tím pracovníkem si moc nesesdli. Ale vlastně už na prvokontakt jsem šla s tím, že na mě bude klient nepříjemný a vůbec to tak nebylo.

T: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce směrem k rodině?

R6: Mnohdy se stává, že klient je zmatený z toho, kdo jakou činnost v rodině vykonává, pokud do rodiny přijde jeden pracovník podstatně později, může se stát, že se klient nadále obrací ve všem na pracovníka, kterého už zná a se kterým má vybudovaný vztah.

Příloha G

Přepis rozhovoru s respondentem 7

T: Jaké činnosti spolu se sociálním pracovníkem vykonáváte?

R7: Tak ten výčet společných věcí je velký, tak nějak si tu práci rozdělujeme, snažím se být nápomocná tomu sociálnímu pracovníkovi, ale spíš se zaměřuju na tu školu. Ale třeba spolu chodíme do školy na výchovné komise. Spolu si pak třeba sedneme s tou matkou a dítětem a probíráme výchovné problémy a vymýšlíme, jak to udělat, aby to fungovalo. Taky občas mi třeba dítě něco řekne, svěří se, něco, co se dá řešit přes sociálního pracovníka, napadá mě, že třeba se mu děti smějí, že nemá hezkou aktovku, no tak ten pracovník to probere s rodičem, třeba se koupí ta taška nebo jim ji dá od nás, protože v Aufori máme občas možnost dávat materiální pomoc. No a pak taky chodíme na schůzky na OSPOD kde si rozdělujeme zakázky.

T: Jak může ta spolupráce vzniknout?

R7: No tak může se stát, že si nás ta rodina najde sama, třeba od příbuzných, ke kterým už chodíme, nebo hledají na internetu, nebo jim o nás řeknou třeba na nějakém úřadě. Často je to ale od OSPODU, tam ta spolupráce může být jenom jako doporučení nebo to té rodině můžou nakázat. Je to pak v IPODu, píšou se zprávy o průběhu spolupráce, a tak no. Ale taky se mi už stalo že do té rodiny chodil sociální pracovník a zjistil že by děti potřebovaly doučování. Tak jsme si s rodinou domluvili společné setkání, kde jsme si řekli, co a jak, kdo co bude dělat.

T: Jak často máte s rodinami schůzky? Probíhají společné schůzky se sociálním pracovníkem?

R7: No musíme být pro ty rodiny flexibilní, proto máme pružnou pracovní dobu. Většinou je to tak jednou týdně. Snažíme se chodit společně když to jde, ale to taky nejde pořád protože třeba už máme naplánované schůzky s jinými klientama. A taky nemůžeme chodit do všech domácností spolu, to by nefungovalo. Byl by tam třeba hluk, hlavně když je to velká rodina třeba na ubytovně v jedné místnosti.

T: S jakými dalšími subjekty spolupracujete?

R7: Škola, OSPOD, sociální šatník, magistrát, a ještě možná nějaké, teď si nevzpomenu.

T: Jak probíhá předávání informací mezi vámi pracovníky?

R7: Jak jsme v tom terénu, tak si často voláme. To jsem se tady vlastně naučila, pořád volat, jinak to nejde no a pak klasicky osobně, buď když jsme v kanclu nebo na společné schůzce.

T: Jak probíhá domlouvání dalších konkrétních postupů při spolupráci?

R7: Pak taky třeba na intervizi řešíme ty konkrétní případy, že si tam spolu přineseme to téma. Nebo na supervizi, ale tam je to spíš o těch pocitech než o praktickém řešení té situace rodiny. Ale i právě ty pocity pracovníka jsou důležité, aby třeba nevyhořel žejo.

T: Co bys ráda změnila na té vzájemné spolupráci?

R7: Za mě asi nic, jakože ze strany zaměstnavatele máme asi vše, co potřebujeme a s kolegy tu práci máme takovou, jakou si ji nastavíme.

T: Jaký by měl být ideální sociální pracovník?

R7: Za mě by měl vědět co dělá, fakt mít znalosti napříč všemi obory které se týkají sociální práce. Taky by měl zvládat krizové situace, ty jsou časté. Měl by umět naslouchat a komunikovat. Taky by měl být transparentní, klienti by mu měli důvěřovat, chci aby věděli, že tu pro ně jsme.

T: Jaké činnosti by měl s rodinou vykonávat?

R7: Sociální pracovník by se měl víc zaměřovat na tu sociální situaci rodiny. Měl by poskytovat sociální poradenství v různých oblastech, jako jsou například finance, dávky, bydlení, zaměstnání, péče o dítě o domácnost. Má pomáhat při komunikaci s dalšími subjekty, často je to myslím úřad práce, lékaři, pojišťovna a tak.

T: Jaké vyplývají výhody ze spolupráce sociálních a pedagogických pracovníků?

R7: No tak určitě to, že si mezi sebou mohou vždy poradit, jakože kouknout na tu situaci a říct si co je potřeba. Hodně pomáhá to, že si tu práci mezi sebou rozdělí protože těch problémů v rodinách je hned několik.

T: Jaká jsou rizika vyplývající ze spolupráce mezi sociálními a pedagogickými pracovníky?

R7: Mě asi žádné riziko nenapadá, zkusím se nad tím asi zamyslet, možná se pak zeptám kolegů, co je napadlo.

T: Jaká jsou rizika vyplývající pro ty rodiny?

R7: To nevím, spíš to ty výhody, o kterých jsme mluvili než nějaká rizika pro klienty. Možná můžou být přeslužbování ale to je tak vše co mě napadá.